

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic.-literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 21.

Apare la 1 și 15 ale fiă-cărei luni.

Tomul I.

Printul Dimitrie.

Roman de GEORGE ALLAN.

(Continuare.)

VIII.

Dar nici Paula Navru n'avea idei mai bune despre existența ei momentană de cât bietul Radu. Paula era foarte suferindă și am putea dice, că trăia numai între pat și canapea, dar era mai mult reu dispusă de cât suferindă și Nicu era de multe ori gata de a dispera, dar îl susținea ideia, că bucuria de a deveni tată, trebuie rescumpărată tot de-a-una așa de scump. O dată-l întrebă pe Verénu, decă toate femeile sufer așa, dar el i dice că soția-sa n'ar fi suferit nici o dată. „Cleopatra este o excepțiune intru toate“ se gândi Nicu și oftă.

Decă Paula chină pe soțu-său apoi pe sine se chină și mai mult. Era nemulțămătită cu sine în gradul cel mai mare, plângea ore întregi, că nu era în stare de a respândi fericire împrejurul ei, era convinsă că va fi o mună rea, că nu va avea răbdarea și perseveranța necesară, și ar fi voit așa de bucuros să moră. Apoi mai aflase, că averea bărbatului ei era în adevăr în o stare rea, că moșia îi era îndatorată. Zoe Navru, unca pe care era silită ca s'o primescă, și care venia des la ea, îi spusese toate amănuntele și acum Paula cerea, că să facă economii, și să vândă Nicu trăsura și caii.

„Dar apoi vor crede toți că sunt ruinat!“ răspunse el.

„Mai bine să credă, de cât să fiă adevărat!“ dice Paula.

„Copilul nostru să vedă numai adevăr împrejurul său, și ori ce aparință falsă, așa dar și împrejurarea

că am fi în stare a ține cai și trăsură, este o minciună.“

„Dar caii ne costă așa de puțin, fânul și ovézul îl am de la moșie, și vizitiul este de două-șeci de ani în casă,“ pleda Nicu.

Paula insistă însă. Nicu amână lucrul sub o mișă de pretexte încă o septemână. Paula în o bună dimineață în absența lui Nicu își luă curagiul de trimise după un ovreiu, căruia îi dete însărcinare ca să vândă caii și trăsura și vizitiului îi spuse, că se poate duce. Nicu se spulberă foarte tare, auzind acesta și strigă: „Eu sunt stăpên în casă.“

Paula răspunse cu răcelă: „Decă tu n'ai rațiune trebuie să am eu pentru tine și pentru copilul nostru.“

„Copilul îți este un pretext binevenit, până se va naște, mă vei face încă ca să-l urăsc.“

„Apoi va trebui să se mulțămescă cu iubirea mea!“ răspunse ea, merse în odaia ei, se trânti pe pat și plânse amar: O Dómnne, de ar veni cineva să mă-ia asprimea de pe mine. Nu știu ce este de nu pot fi iubitoare și domólă, pare că am tot de-a-una ceva de-a curmediş în inima mea, și cu toate astea simt, că totul ar fi altmîntre „decă!“ — nu îndrăznesc a cugeta până la sfârșitul acestui „decă“ dar totuș medita adese ori despre întrebarea, că ore de ce ar lega căsătoria la o laltă niște ómeni atât de diferiți unul de altul? Fiind-că la alegere decide în cele mai multe cazuri alt ceva și fiind-că armonia său disarmonia internă nu se dovedește de cât mai târziu? Căci dór și ea se măritase din aplecare, când o ce-

ruse soțu-său, nici o dată nu-i venise în cap gândul că ar fi cu puțință, că nu-l iubesc. O fetă bine crescută, crede tot de-a-una că iubesc pe acel bărbat care îi vorbește mai întâiu despre amor; să înțelege, decă-l stiméază. Cum ar și putea fi altfel? Nu este deja destul, ca un bărbat, care cunósce atâtea fete, a ales-o tocmai pe ea, ca să-i fiă soția de viétă.

Și totuș, Nicu ridea acum adese ori de cugetile, care pe ea o impresionau atât de mult, o numia o nemțoică sentimentală și o dată regretase cu tótă serioșitatea, că fusese crescută în Dresden. Apoi, de multe ori când îi lua mâna și o neteđa, îi vinea o simțire nerepugnabilă, ca și când ar trebui să-și retragă mâna, și era apucată de fiori. Veđi, asta nu era bine, și de bună sémă era o urmare a pozițiunei în care se afla; dar Nicu nu simțise acéstă repugnanță — înse ea exista cu brutalitatea grozavă a realității. „Tóte sensațiunile mele se vor tēmpi,“ se consola Paula, „este numai o stare de indispozițiune fizică.“

Așa trecu aprópe ca o lună și fiind-că se simțea tot mai rău, se decise a începe un alt traiu.

Era o diminétă de érnă senină și rece, cu un sóre luciu, care îți făcea poftă ca să eși. Soțu-său primise vizită din partea mai multor bărbați, cu care se apucase de politică; așa dară eși, fără de a-i spune ceva. Era o plăcere pentru dēnsa de a simți aerul próspēt, care îi rumenea fața, simți reintórcerea vígórei sale de tinerete, mergēnd de-a-lungul șoselei bine întreținute. „Ce próstă am fost eu de a mă ține închisă atât timp,“ se gândi ea, „corpul nu există numai pentru a ne fi de povară și de chin, el póte să ne dea și plăcere în mișcarea frescă!“ Strada era deșértă, Paula nici n'ar fi observat, chiar decă nu ar fi fost nepopulată, căci atât era de ocupată cu plăcerea ce îi insufla preumblarea. Dar peste puțin fu silită de a se întórcé, căci avea să cumpere încă câte ceva prin oraș. Luă o birjă cu care merse în stradele cele mai frecventate. În mijlocul imbulzălei vedu un car, în care duceau un sicriu gol din oraș. Acéstă o impresiônă fórte tare și îi rápi voia ei cea bună.

Eșind Paula din magazinul în care își cumpărase mătase pentru o robă, mai se lovi pept în pept de George Bălescu. Ea se făcu roșie, el însă se grăbi a-și exprima bucuria sa despre însănătoșarea ei și se rugă de permisiunea de a o cerceta. Paula se urcă éraș în birjă și merse a casă.

Acéstă întâlnire o adusesse în o perplexitate așa de mare, în cât nu fusese în stare a-și lua séma, până să vină George, cum stetea cu el. De când îi spusese acele vorbe aspre în ziua fidanțarei sale, nu mai vorbise cu el. Prin nepreocuparea sa liniștită o puse în neputință de a fi altfel cu el, decum fusese tot de-a-una.

Nicu era fórte fericit, că póte vedea pe soția sa în o stare mai bună de sănătate, și că póte din nou primi vizite. Fața sa decí fu radiósă în tot decursul dejunului, și în sufletul Paulei veni o liniște binefăcătoare, de mult regretată. Privi spre George, și se

simți atât de fericită, în cât ar fi dorit să plângă, și neteđindu-o odată pe mâni, în maniera sa frățescă ca și odinióră, îi picară incetinel lacrimi din ochi.

Nicu era silit a se duce indată după mész. În absența lui se preschimbară simțirile Paulei și ședēnd acum în budoarul ei, ér George față cu ea, tăcură amēndoui.

„Paulă,“ începu el în fine, pentru a fini tăcerea durerósă, „ce-i între noi?“

A casă el își repetase adese ori, că față de ea va trebui să se feréscă de acéstă întrebare, dar natura împrejurărilor era mai tare de cât. el.

Paulă nu răspunse indată, ci privi mai întâiu lung la acel bărbat, care își țintea cu atâtea serioșitate ochii săi asupra ei. Era o plăcere minunată de a privi astfel la el și din nou îi lăcimară ochii.

El vedēnd acéstă, se sculă, și merse la feréstră.

„George!“ dīse ea apoi incetinel, „de ce iai de soția pe acea fată neplăcută?“

El stetea fără mișcare. Era óre de lipsă, ca să ajungă lucrul la explicare? Órbă era, de voia ca s'o provóce cu tot adinsul. Nu puteau să se înțelegă ei pe tăcute, nu cetise ea destul în ochii lui? De óre ce tăcea inereu, începu ea din nou:

„Tocmai pe ea, George, de ce ai ales tocmai pe ea? Mai bine ți-aș fi căutat eu o soția mititică, dragă-lașă pe care aș fi putut s'o iubesc și eu.“

„O femeia, femeia cu falsitatea ei instinctivă!“ răspunse George cu duritate și se întórcé spre ea. „Sci Paulă că mă opresce simțul de onóre, ca să-ți spun, de ce mă căsătóresc cu Sofia. Sciți, că o fac, pentru că te iubesc, fiind-că nu pot suferi ca să aud cum se hulesce numele tēu, și fiind-că este bine de a trage un zid indoit între noi. Sciți tóte Paulă! Sciți că de când prin mórtea frate-meu, am fost ajuns în pozițiunea, ca să mă gândesc la fericirea mea, nu m'am potut gândi de cât numai și numai la tine. Era pré târđiu, căci erai promisă lui Nicu. Decă nu eu aș fi fost acela, care ar fi profitat prin refúsarea lui Nicu, aș fi scris tutorului tēu, că este pré puțin apt, pentru a te face fericită pe tine, dar așa nu poteam și — afară de acea, tu te invoise-și cu el. — Și étă că ți-am spus acum, ceia ce nu mi-ar fi fost permis a-ți spune nici odată.“

El stetea față cu ea, care se resturnase pe canapea; nu îndrăzneau a se uita unul la altul, ca doi scelerați să temeau de proxímul cuvēnt, care era să trecă peste buzele lor. El merse inapoi la feréstră și-și sprijini fruntea de geamul cel rece. Era apucat ca de nisce amētelí, i se făcea, ca și când tótă viétă ar fi numai o ilusiune, străduințele sale politice și sociale, tóte nisce deșértăciuni, de care s'ar potea scutura, și că adevérul ar fi numai, că femeia pe care o iubesc, ar sta dinaintea sa, că ar potea să o ia în brațele sale și să fugă din lume. În scurtul spațiu al vieței să fiă el silit a jertfi tóte pentru nisce ilusiuni și să pérđă realitatea fericirei? Cât de curēnd

vor fi morți, toți aceia, care l'ar putea condamna, și el cu ei împreună, și ce-i mai păsea lui, decât numele sên se va coborî la uitare cu o pêtă mai mult — căci curat nu va mai putea fi nici odată acest nume.

„George,“ auzi acum de o dată dîcînd pe Paula cu vocea ei limpede, liniștită, „George, trebuie să facem din amorul nostru, un har pentru viața noastră. Nu poți să scii, cât de bine îmi face prezența ta, cât mă fericesci tu în sensul cel mai înalt, cât mă faci mai bună, cătră tótă, dar tótă lumea. Éta amorul adevêrat. În acest sens voiesc să influințez asupra vieții tale, separați în aparință, totuși în realitate vom trăi împreunați, și tot ce a fost deșert și mic în viața noastră se va chiarifica și se va ameliora. Voiesci să mă ajuți, ca să trăiesc, apoi îți voi ajuta și eu. Voiesci ca să-mi spuni tot de-a-una grijile tale, ca să uit de ale mele?“

Farmecul care-l amăgise, fu imprăștiat, ea îi vorbea din prezent.

„Grijile,“ dîse el, „ni le facem tot de-a-una noi înșine, cred, că nu voi simți nici o dată vr'o grijă, când voi fi la tine!“

„Eu însă, eu am multe,“ continuă ea. „Nu-i așa că-mi vei spune adevêrul, decât te voi ruga, ca să mă lămuresci! George, dór nu veți voi să ucideți pe Vodă? Cât privesc la prințul Dimitrie, mă gândesc tot de-a-una, că trebuie să curgă sânge, unde este amestecat și el.“

George se întorse incetinel. El avuse cu totul alte gânduri și éta despre ce îi vorbea ea acum! —

„Nu Paulă,“ răspuse el ca în vis, „avem de gând a-l sili numai ca să abdică. Eu însă, eu m'am retras de la tóte. Poți să dîci că sunt un copil, dar de când am pécătuit ca și alți ómenî, nu mă mai simț chemat de a pedepsi pe alți. Fie-care își are morala sa proprie. Nu mă sciu fără pécac, d'aceia nu pot să arunc nici o pêtă asupra lui, în locul sêu póte nici eu n'aș fi mai bun de cât el.“

„Nu înegri pe eroul meu,“ răspuse Paula care-l observa cu atențiune, „în acea ți, în care ar trebui să incetez, de a pune cea mai órbă încredere în nevino-văția ta, în acea ți aș inceta de a te iubi, aș inceta de a te mai vedea,“ adause ea de grabă neliniștită.

El se puse pe un scaun în apropierea ei și zimbi cu tristeță. „Éta că acum ți-a fost frică de mine, și de aceia m'ai vorbit așa, eu însă mă gândeam la timpuri, care vor fi, după ce vom fi trecut noi de mult, și mă întrebam, decât și atunci va fi tot așa ca acum, decât și atunci vor intra ómenii cu putere prospêtă și cu încredere în lume, decât și atunci vor căuta sublimul, și vor cădea pradă miserii de tóte țiilele.“

„Tu n'ai avea să te plângi de acésta, dar eu! De ai scii, cum respândesc numai urăciune imprejurul meu!“

„Sciu ce este cauza, Paulă,“ răspuse el acum chiar și liniștit. „Sunt doue cauze, însă eu îți pot

numi numai una din ele: Nu ești cumpêtată. Adu-ți numai a minte cât de indiferente sunt cele mai multe lucruri care te vatêmă, și că părerile de dreptate și de nedreptate nu pot fi de cât individuale, și că în fine, cât de iute trece tótă viața! Și a mea,“ adause el, „trebuie să mă duc acum.“

Își luă pălăria și fără de a mai dîce vr'un cuvânt îi prinse mîna, o strinse și eși din odaia.

„Făcutu s'a lumină între noi?“ se întrebă Paula, după ce remase singură. „Mie îmi este, ca și când nici n'am fi început a ne face mărturisirile. Reveni-va el óre mâne? Câte mai am să-i spun, însă cred, că nici nu voiesce să le audă.“

Dar el îi dase o simțire de fericire, care o cuprinse așa de tare încât tótă ziua nu avu timp de a deveni tristă, și când veni Nicu, bărbatu-sêu, îl întempină cu amabilitate și-l întrebă, unde a fost? Tocmai astădi nu-i veni bine acésta întrebare, căci avusese o explicare cu Cleopatra, ea îl risese și-l rugase în fine, ca să nu mai vină la ea. Dar tot o dată avusese un dor neastémperat ca să-l ia de gât. Nici unul dintre cùrtisaniî ei cei mulți, nu-i plăcuse așa de bine, ca primul ei amor, cum numia ea pe Nicu, d'aceia avea de gând să-l desbina cu soția-sa.

Intru executarea acestui plan propuse bărbatului sêu de a merge cu ea de séra la „sermana Paula.“

Nicu ședea cu soția-sa în buduarul ei, era în fine o séra, cum o visase Paula chiar de la începutul căsătoriei sale, bărbatu-sêu îi cetiau, ea însă croșeta ceva pentru copilașul, care avea să vedă lumina țiilei la véră — când se anunțară Verénu.

Nicu se făcu ca para focului de bucurie, și pentru a și-o ascunde, întrebă: „Să nu dîc mai bine, că ești pré indispusă?“

„Din contră, mă bucur fórte de a-ii vedea!“ replică Paula.

Cleopatra făcu numai un semn din cap cătră Nicu și se adresă exclusivamente cătră Paula: „Nu-vela, că ai început a eși éráș, s'a lătit astădi prin tot orașul.“

Paula era cu puțin mai rece ca de obicei, își aduse a minte de avertismentul de odinóra a lui George.

„Ați cetit în Loke?“ întrebă Verénu, care luase în mîna cartea ce depusese Nicu.

Paula se înroși: „M'a interesat capitolul despre educațiune.“

Verénu o privi cu plăcere. „Și totuș partea cea mai bună despre educațiune trebuie să scótă mama din propria intuițiune a inimei,“ răspuse el. „Am avut o mamă care, în adevêr învățase a ceti și a scrie — era crescută după datinile nobile de pe atunci — dar care de la măritișul ei nu mai luase nici o carte în mîna. Și totuș ne crescui cu ajutorul unui instructor de casă așa de bine, încât întreceam în sciințe pe toți copii de etatea noastră, și la astea severitatea ei era atât de dulce, încât o ascultam orbiș.“

„Paula, soțul D-tale a fost astăzi la mine și mi-a făcut curte,” exclamă Dómna Verénu fără de veste, „ți a mărturisit el acesta?”

„N'avea să mărturisescă nimic,” răspuse ea cu amabilitate, „scie, că sunt mândră, decât suferi, ca să-ți faci curte!”

Nicu se sculă, maniera în apariția nevinovată a glumelor Cleopatrei, îl îngrozea. Dar nici nu-și putea explica întâlnirea și conversarea lor pacinică, căci pe el îl ardea în suflet un foc infernal. Merse de aduse o casetă cu fotografii noi. Erau în cea mai mare parte reproducțiuni de capete de opere vechi, dar se aflau între ele și unele dintre tablourile expozițiunii din urmă. Nicu și Cleopatra se puseră la măsă, pentru a se uita la ele, că Paula și Verénu continuau conversațiunea lor.

„Femeile lui Tizian îmi par toate pré grase,” țise Cleopatra cu jumătate voce, „îți plac ele?”

Cleopatra era tare scurtă de vedere și prin urmare ținea fotografiile tot aproape de ochii ei, Nicu deci era silit a se pleca peste ea, pentru a vedea, despre care vorbea, astfel o atinse cu suflarea sa cea ferbinte. Trebuie că nu-i displicuse, căci se prefăcea, ca și când n'ar fi simțit și urmă de a se uita la o fotografie după alta. Era o nouă plăcere ascunsă, de a devora împreună cu ochii nisce chipuri în care nu vedeau arta, ci expresiunea propriului lor amor. Nu țiceau nimic, dar toate pulsurile lor li se băteau, și mâna ei tremura, de câte ori lua o fotografie de pe măsă. Conversațiunea celor lalți doi le suna ca un ison la melodia lor cea dulce, și nici n'ar fi trebuit să lipsescă, de dragul contrastului chiar.

„Educațiunea poate face ori-ce din un om,” țicea vocea monotonă a lui Verénu, „tot ce numim înăscut, este numai un product de educațiune al antecedenților nostri, căci altmîntre nici ómenii n'ar avea o idee mai bună despre deosebirea între bun și rău de cât animalele.”

„Eu una n'aș atribui atâta putere educațiunii” reflectă Paula cu modestie, „de și nu țic, cum, după cât cred, este astăzi la modă, că totul ar fi înăscut, dar despre altă parte nu aștept totul de la educațiune, care după mine n'are putere de a forma chiar, ci numai de a modifica personalitatea. Aici numai experiința poate decide.”

„Pentru a putea vorbi de experiință ar trebui să fim în stare ca să adunăm în mod statistic mi și mi de casuri. Și părerea mea este numai individuală; peste tot este greu de a extrage legi pentru generalitate. Omul se deprinde a se îndoi de toate.”

„Și mie mi-a mers așa. La cele din urmă nu mai scii, că de la ce depinde, vedând, că acci ómenii, care cred în ceva etern, respândesc atâta nefericire prin lume, pe când alții fără principii, cum îi numim noi, iau atâtea dureri de la ómenii, ba li aduc chiar fericire. De la ce depinde? De la timpul în care trăiesc sic-care, séu de la ideea, pentru care sufer

toți, care însă după concepțiunea noastră, poate falsă, este eternă? Căci și eternitatea este numai o concepțiune! Ai simțit și D-ta vr'o dată, cât este de grozav, că nu poți eși nici o dată afară din tine?” Paula se uită la aceste cuvinte cu atâta zel la Verénu, încât acesta fu silit să riță.

„Cum înțelegi acesta, de a eși din sine?” întrebă el.

„Pentru ca să poți privi la lume ca un Hotentot, pentru a dobîndi alte păreri despre ceia ce este însemnat, și ceia ce este neînsemnat prin lume!”

„Varietatea concepțiunelor între așa numiții ómenii de cultură mi s'a părut și mie tot de-a-una remarcabilă, mă apuca amețeli, chiar când voiam să mă transpun în sufletul unuia dintre amicii mei. Însă n'am auzit nici o dată, că o femeie ar avea plăcere, ca să se ocupe de asemenea lucruri abstracte.”

„De bună sémă nici nu-i prinde bine!” răspuse Paula cu rēcělă. Cu ce plăcere ar fi dorit să vorbescă mai departe, așa precum făcuse adese-ori cu George și cu Ioan fratele lui, cu care petrecuse adeseori până la meșul nopții instelate în convorbiri pe balcon, ea și cu Elisa, soția lui Ioan, ascultând tot mai mult, decât-și închipuise, cum că pe Jupiter mórtea nu ar fi cunoscută și altele.

Îndată ce tăcură Paula și Verénu se risipi și farmecul ce coprinsese pe Nicu și pe Cleopatra; aruncă fotografia, pe care tocmai o avuse în mâni, cât coalea, așa în cât sbură peste măsă, și țise:

„Maniera dulcégă în arta modernă îmi este urită, gólă păpușarie!”

Paula nu mai auzise din gura Cleopatrei cuvinte atât de aspre, dar zimbi și ea, vedând cum rid Verénu și Nicu.

„Când spune această o păpușă modernă ca și tine, țise soțul ei, „atunci în adevér sună destul de comic.”

„Am spiritul timpului meu, așa țicea bărbatu-meu, pe când era încă mai galant, decât adurmeam la sic-care prelegere, mie nu-mi plac lucrurile greóie — dar în evul mediu nici nu existau, atunci nu erau de cât rose și cavalerism.”

„Nu cred că te-ai putea plânge de lipsa cavalerismului,” țise Nicu, încercând în zadar de a prinde o privire a Cleopatrei, „aici la noi toți sunt foarte cavaleresci.”

„Nu, Nicule,” răspuse Verénu cu serioșitate, „ființa cavalerismului consista în stima femeiei; noi poate că copiam formele exterióre, dar în fundul inimilor noastre, cu foarte puține excepțiuni, disprețuim femeile.”

Paul se animă foarte tare la acest obiect, Cleopatrei însă îi era urit, așa dar făcu semn bărbatului séu, care se sculă. Se duse cu soția-sa a casă.

IX.

Prințul Dimitrie nu isbutise. Încercările sale cu balonul guvernabil, nu avuseră rezultatul dorit, é

politica țerei luase o direcțiune cam contrariă intențiunelor sale.

Vodă fusese detronat, în noaptea de 11 Februarie, însă nu pentru a face loc partidei sale, ci în favorul unei coalițiuni în care preponderau cei din Muntenia, dar mai ales așa numită partidă a roșilor.

Nu isbutise prințul Dimitrie, însă nici nu dispăruse. Balónele sale, când vântul era proprice, erau mult puțin guvernabile, și instructorul fiului său era neobosit în descoperirea altor sisteme, care de care mai ingenioase. Er cât în privința politice, nu era nimic pierdut. Armonia și cointelegerea partidelor, atât de admirabilă la opera cea mare, care fu executată cu atât noroc, adică la detronarea lui Cuza, începuse deja a se slăbi. Separatismul își ridică deja ici colea vocea sa, de o cam dată modestă, însă totuși destul de perceptibilă, pentru a redeștepta în sufletul prințului, toate acele poftes, care le nutrise, și ale căror realizare păreau puse pentru un moment în mare dubietate.

Dar decă deja mai înainte fusese capricios, apoi de la revoluțiunea din 11 Februarie devenise și mai enigmatic. Nimeni nu mai putea să-i facă pe voie, însă bietul Radu, fiu-său cel mic, suferea mai mult, de cât ori cine de tónele prințului.

Era spre sfârșitul acelei luni memorabile. Prințul Dimitrie călărea pe șosea către moșia sa „Locustele.“ Era — cas excepțional, — însoțit de fiu-său cel mic. De anul nou îi dăruise un călușel nou, pe care se puse astăzi pentru prima óră. Calul era selbatic, și Radu nu pré voise să se pună călare pe el, dar un zimbet disprețuitor al tatălui său, care dicea apriat: „firesee, tu ești un fricos“ îl nimerise așa de tare, în cât se urcase, fără a dice vr'un cuvânt, pe călușelul său.

Prințul Dimitrie se arăta acum, cu óre care intențiune, mai des cu fiu-său în public, i se cuvinea, să trecă de un bun părinte, căci tronul era vacant, și după ideia sa, el stetea mai aproape de tron decât ori care altul. Devisa pusă în circulațiune: „Domnitor strein“ nu era după părerea sa, de cât o simplă de-

visă, pe care o profesa chiar și el de o cam dată, dicând în sine: „urma alege.“

De mult nu se arătase primăvera așa de curând, toți diceau, că ar fi un semn bun.

Radu resimți o bucurie adencă în aerul liber al naturii mugurinde, fața sa cea palidă se coloră puțin prin comoțiunea cea salutare, gusta pe nesciute farmecul primăverei, er prințul zimbea din când în când cu amar, când își aducea a minte de cele întemplate. Tóte merseseră după placul său, toți se supuseseră voinței sale, și nimeni dimprejurul său nu simțise, că nu făcea alt nimic, de cât ceia ce voia el, prințul.

În noaptea, ce precese noaptea de trădare, mersese el însuși în capitală, și veduse că tóte erau pe calea dorită.

Dabia a doua dimineță îi veni decepțiunea, însă din partea aliaților, er nu din partea Domnitorului, care avusese încredere în garda palatului a cărei șef îl făcu prizonier! „Cum a și potut să se incredă! rise prințul Dimitrie în sine. „A fost șapte ani Domnitor, disprețuia pe ómenii, și totuși erau excepțiuni, unde se incredea! Mie nu mi se va întempla asemenea lucru, căci eu cunosc tótă canalia!“

„Ce ai face Radule,“ întrebă fără de veste prințul Dimitrie cu vocea tare, „decă un ofițer ți-ar pune revolverul, pe care i l'ai dăruit cu șese septemâni mai înainte, și l'ar pune în pept ție, pentru a te omori.“

Băietul nu scia ce să răspundă, nu se reprezentase nici o dată pe sineși în asemenea situațiune.

„Dórá vei face ceva la asemenea cas,“ continuă prințul Dimitrie începând a se mânia.

„Mai bine a-și suferi să-mi tragă un glont în pept, de cât să permit ca să mă facă prizonier, cum l'ai făcut pe Cuza,“ răspunse băietul cu puțină îndărătnicie.

„Atunci ai fi un prost!“ dice prințul Dimitrie din spirit de contradicere, de și îi plăcu răspunsul fiului său.

Apoi călărira în tăcere mai departe.

Era o tăcere neplăcută, o liniște intreruptă nu-

VULTUR.

mai prin tropotul monoton al căilor și nici de cum iluminată prin gândurile călăreților.

Nu se gândeau la lucruri vesele, nici tatăl nici fiul. Prințului bătrân era crușime a minți, er cel ténér se gândea la deșărtăciunea, la amărăciunea vieții sale.

Erau posomorite gândurile lor, însă totuș, ah, erau încă departe de a reflecta, chiar proximele momente din viața lor, în gróza lor desevășită.

Intrând în parc, călușelul lui Radu începu a deveni neliniștit, băietului i se făcu frică, dar nu îndrăzni a dice un cuvânt măcar.

Décă am scris îndrăzni, nu ne-am folosit de cu-

vântul cel adevărat, căci nu din sfielă tăcu, ci din mândrie, nu voia să arete tatălui său, că are frică.

Prințul Dimitrie observă alterațiunea copilului și zimbi cu dispreț.

Cât de scump veți plăti voi amândouă purtarea vóstră nefiréscă!

Calul lui Radu se speriă făr' de veste de o colónă albă, Radu scóse un țipet slab, în acelaș moment fu aruncat la pământ.

Când sosi servitorul, care venia călare în urma lor, prințul Dimitrie ingénunchiase pe pământ lângă băieat și-i examina membrele.

(Va urma.)

Literatura Franciei.

de la început până în timpul lui Ludovic XIV.

(Continuare.)

Pentru a vă da o idee despre așa numitele miracole, vom reproduce aici pe scurt cuprinsul unei asemenea piese.

Titlul ei este: »Miracolul despre împărătesa romana.«

Impăratul a părăsit țera, pentru a participa la o cruciată, și a incredințat guvernul fratelui său; pe acesta îl cuprinde o pasiune violentă pentru cumnată-sa, și se luptă timp îndelungat în contra acestui simț. Cugetul îi represintă culpabilitatea dorințelor sale, dar pasiunea sa este foarte mare; lupta internă îl trétesce pe patul de bôlă. Insoțită de femeile ei, vine împărătesa la el și dice: »Dómnne, cum i arde capul și cum i se bate pulsul! Ce ai, frate? Deschide-mi scumpul meu Domn, pe când vom fi singuri, inima D-tale.« Bolnavul răspunde la acesta; »Deu, Dómnă, D-ta ești medicul bólei mele, dar sunt blamabil, decă spun acesta. — Frate, spune-mi fără întârziere, pentru dragostea lui Duneșeu, ce va să dică vorba ceia, că eu aș fi medicul bólei D-tale? Nu te înțeleg.« — Damă, decă voiesci s'o scii étă țî-o spun m'am bolnăvit în urma amorului, ce simțesc pentru D-ta. — Frate, aibi grijă să te însănătoșezi, și nu te mahnii. De bună sémă că trebuie să ne iubim unul pe altul, și să ne fim amici. Nu spun nimic mai mult. Aibi grijă de D-ta. Mă duc.« La proxima întâlnire el este însănătoșat și nu-și mai póte infréna pasiunea sa, exprimându-și dorințele sale. Impărătesa-l respinge cu demnitate: »Aș voi mai bine să mă mistue focul, de cât de a deveni necredincióasă bărbatului meu, făcându-i o așa rușine, lui care este fratele D-tale și soțul meu. — D'aceia să nu-mi mai vorbesci nici odată despre acesta, ori apoi vei fi cel mai mare dușman al meu.«

Regentul nu părăsesce planurile sale, ci devine tot mai stăruitor, până ce împărătesa îl prinde cu isteție și pune ca să-l arunce în închisóre. Puțin timp după acesta un sol anunță venirea împăratului. Soția-sa liberéză pe prizonier și i promite a tăcea despre cele întemplate. Acesta însă împins de patima de răsbunare, o invinovátesce de necredință. Impăratul apucat de furie, ordonéză la trei gentilomi să prindă pe

scelerata și să o ucidă. Dar aceștia apucați de milă, să mulțămesc a o expune pe un ostrov pustiu.

Impărătesa se rógă cătră maica Domnului, acesta i se arată în vis și i dice: »Când te vei trezi din somn, să iai erburile de sub căpătăiul tău, care vor fi foarte prețioșe, căci nu este nici o bubă, care nu s'ar vindeca, decă după o mărturisire sinceră va bea cel bolnav din apa în care s'a fiert ele. — — — Adu-ți mereu aminte de mine, eu sunt Maria, maica Domnului.

Apoi o barcă sosesece la acel ostrov, și corăbierul, făcându-i-se milă de nevastă o duce la Neapoli. Acolo află, că stăpênitorul țerei ar fi apucat de lepră și-l tămăduiesce cu érba ei miraculósă.

Proxima scenă se petrece la Roma, unde fratele împăratului, apucat de aceiaș bôlă, este aprópe de mórte. Muierea, a cărei renume s'a imprăștiat prin tótă lumea, este chemată la Roma, și împăratul se rógă de papa, ca să fiă martor al curei miraculoșe.

Dama provócă pe bolnav să facă o mărturisire sinceră. Unul dintre cardinali îl spovedesce, er după acesta împărătesa, necunoscută până acum, îi dete beutura; însă în dar, durerile cresc. Atunci dice, de bună sémă va fi tainuit vr'un păcat. Nu voiesce cu nici un preț să mărturisescă un unic păcat; împăratul și papa stăruesc de el și la cele din urmă spune faptul; care, după părerea sa, a curmat viața împărătesei. Acum beutura miraculósă își face efectul. Impăratul însă își plânge cu lacrimi amare pe soția-sa, dicénd că el însuș împăratul ar fi ucigătorul ei.

»Iubesci pe soția-ta, așa precum dicii?« întrebă dama. El afirmă acesta: atunci ea să dă pe față și cu acesta se încheiă jocul de miracol. —

Piesele numite *sotties* și *farces* se cultivau mai cu sémă la Paris din partea unei societăți de ómenii tineri care se numeau »copii fără grijă«. *Les enfants sans souci*. — Intre autorii farcelor este mai cu sémă renumit Pierre Blanchet, de la care se trage »*Maistres Pierre Pathelin*« (pe la 1476). Acestă farsă dovedesce, cât de timpuriu s'a

desvoltat în Franția arta de a desemna în mod viu caracterele. Piesa se traduse în decursul aceluși secol și în al celor următorii mai în toate limbile. Chiar în Paris se făcuseră imitațiuni și continuări (Le nouveau Pathelin și le Testament de Pathelin.)

O nouă epocă a literaturii franceze se începu după căderea Constantinoplei, prin renascerea anticei. După cum să știe, cu mult mai înainte, nise spirite mari ale Italiei, aplicase totă forța pentru a reînșufleți în patria lor studiul literaturii romane și eline. Multiplele relațiuni de comerț între Genova, Veneția și Roma occidentală contribuiseră foarte mult de a susține interesul pentru aceste studii. Dar numai după căderea Constantinoplei veni un mare număr de elini erudiți la Italia, unde aduseră multe tesaururi prețioase ale trecutului, pentru a le scăpa de barbaria Turcilor năvalitori. Pe atunci se dete pe față, cât de însemnată fu cultivarea limbii latine, care nu se neglese nici odată, căci această limbă întinse cheia la multe sute de opuri, care deveniră accesibile erudiților în decursul secolului al cincisprezecelea și la începutul secolului al șesprezecelea. O mulțime nefinită de sujete noi se oferă fantasiei, și contribui la liberarea neamului de atunci din ultimele legături ale evului mediu. O plăcere aproape pasionată, de a cunoște operele Romanilor și ale Elinilor domina spiritele; cercul cugetărilor, intuițiunea morală se largi.

Astfel se prepară în Franția stăpânirea clasicismului, care a durat aproape trei secolii. Cât de însemnată să fi fost influința anticilor cât de nefinită să fi fost mulțimea ideilor celor noi, care purcedeau din acea influință, totuși zăcea un mare

pericol în această alipire, un pericol pentru dezvoltarea poeziei. Renesanta era înșoțită încă de un rău. În Franția domina regilor, după o luptă îndelungată și grea cu vasalii preputinți, rămăsesse învingătoare și se săvârșise unitatea statului. În mâna regelui era întrunită puterea cea mai înaltă: tot mai mult și mai mult atrăgea Parisul, cele mai eminente spirite ale națiunii și poezii se alăturau tot mai aproape de curte. Urmarea era că deveniau dependenți de regi și de seniorii cei mai mari ai statului, că se supunea gustului din cercurile alese, depărtându-se astfel tot mai mult de simțirea poporului.

În epoca de tranzițiune, care cade între literatura cea vechiă și cea nouă stă un chip de femeie: Margareta de Valois (1492—1549) sora lui François I, soția lui Henry d'Albert, regele de Navarra. Opul prin care s'a susținut numele Margaretei în literatura Francei, este o colecțiune de romane în maniera lui Boccaccio sub titlul: L'heptameron ou l'histoire des amants fortunés. Deja în acest op, de și nu arată o creațiune nedependentă, ni se prezintă ore-care calități ale spiritului francez. Lângă frivolitate se manifestă și un carmen extraordinar în tractarea sujetelor, fineță în dezvoltarea lor și un sens pronunțat pentru viața reală. Și în privința limbii, este remarcabil acest op, căci arată deja începutul acelei eleganțe, care avea să se desvolte în grad atât de mare ca un semn caracteristic al poeziei franceze. —

Lângă această scriitoare stă Clemens Marot (1495—1544) valetul lui Francisc I, care a influențat limba în mod favorabil prin traducerea psalmilor. Dar a excelat și ca liric nedependent. Poeziile sale sunt pline de spirit —

(Va urma.)

Colomba.

Novelă de Prosper Merimée.

(Fine.)

Indată după sosirea sa veni la colonelul Nevil și la fișsa, împărtășindu-le temerea sa, că lucrul va lua o direcțiune rea

Sciți, — țise el, — că lupta n'a avut martori, și renumele acestor doi tineri nefericiți, care treceau de curajoși, și de buni trăgători, era atât de mare, încât nu se pôte crede, cumcă domnul della Rebbia i-ar fi putut ucide fără ajutorul bandiților, cu care a fugit. —

»Nu se pôte!» exclamă colonelul. »Orso della Rebbia este un june plin de onore, garantez pentru el.»

— Cred, — țise prefectul, — dar procurorul regal nu-mi pare dispus pré favorabil. Mai are în mâni un document foarte primejdios pentru amicul Dtale. Este o epistolă de amenințare adresată către Orlanduccio prin care îi cere o întâlnire și procurorului îi pare asta ca și o cursă.

»Acest Orlanduccio,« țise colonelul, »a refuzat de a se bate ca un om de onore.»

— Nu este obiceiul aici, datina țerei este de a se pune la pândă și de a împușca pe omeni din dos. Este în adevăr și o depozitiune favorabilă, din partea unei fetițe, care susține, că ar fi aușit patru împușcături, din care cele din urmă două ar fi fost mai tari. Spre nefericire această fetiță este nepoța

unuia dintre bandiți complicați în această afacere; i se va fi țis, ca să spună așa. —

»Domnule« îl intrerupse miss Lydia, înroșindu-se până în albul ochilor, »noi eram pe drum, când au isbucnit împușcăturile și le-am aușit.»

— În adevăr, asta-i important. Dta, Dle colonel, vei fi făcut aceiaș observare?

— »Da,« răspunse miss Nevil cu vioiciune; »tatăl meu, care cunoște sunetul pușcelor a țis: astă-i della Rebbia, care trage cu pușca mea.»

— Și acele sunete, pe care le-ați recunoscut, fost-au ele cele din urmă? —

»Cele două din urmă, nu-i așa, tată?«

Colonelul nu avea o memoriă pré bună, se feri însă de a contradice fie-si, ori când ar fi fost.

— Trebuie să spui acăsta indată procurorului regal, colonel. Afară d'aceia așteptăm astăzi pe un chirurg, care va spune decă rănile provin din pușca în cestiu.

»Eu i-am dat-o lui Orso, și aș voi să zacă în fundul mării — adică — Tot îmi pare bine că a avut-o, căci fără ea nu știu țeu, cum ar fi scăpat.

Chirurgul veni puțin mai târziu; fusese reținut pe drum. Giocanto Castrioni îl întâlnise și-l rugase frumos, să vină în ajutor unui rănit. Fusese condus la Orso, și-i legase rănila. Apoi banditul îl însoțise cam departe și i făcuse multă petrecere prin cunoștința sa cu cei mai renumiți profesori din Pisa, care, cum spunea, ar fi amicii săi, cei mai intimi.

— Doctore, — zise teologul la despărțire, — mi-ai insuflat o stimă pré mare, decî nu găsesc de lipsă a-ți aduce a minte, că un medic trebuie să fiă tot atât de discret ca și un duhovnic (la aceste cuvinte trăsese cocoșul puscii sale.) Vei fi uitat locul, unde am avut onóre de a ne vedea. Adio, sunt încântat de cunoștința Dtale.*

Colomba îl rugă pe colonel, ca să ia parte la cercelarea cadavrelor.

— Dta cunoscî mai bine de cât ori cine pușca fratelui meu, — zise ea, — și prezența Dtale va fi de mare folos. Aici sunt așa de mulți ómenî rîi, în cât am ajunge în mare pericol, decî n'am avea pe cineva, care să represinte interesele noastre.

Remânênd singurá cu miss Lydia se plânse de durere de cap și îi propuse să facă cu ea o preâmbulare în apropierea satului.

— Aerul próspet imî va face bine, — zise ea, — este de mult de când n'am respirat-o,

Pe drum vorbi cu ea despre frate-séu și miss Lydia, care se interesa tare de acéstá convorbire, nici nu simți că se despărțarâ mult de Pietranera. Sórele asfințea deja, când observá acéstá și când zise Colombeî să se întórcá. Colomba scia, dupá cum spunea ea, o potecá, care ducea mai curênd a casá, și părăsind drumul pe caré venise, apucá pe unul mai puțin umblat. Acum se suirâ pe un deal, care era atât de suîș, în cât, pentru a se susțineá, erau silite de a se apuca de crângî.

Dupá o urcare óstenicíósá de un cart de órâ, se aflarâ pe un platou acoperit cu tușiș. Miss Lydia era tare ósténitá, satul nu se mai arêta și era aprópe de nópte.

»Dragá Colombá, mi-e témá cá ne-am rătăcit.«

— Nu te teme, — zise Colomba — hai înainte, viná dupá mine.

»Ba deú te înșelî. Satul nici nu póte fi intru acolo. Mě prind cá-i întórcem dosul. Veđî colea luminile, acolo-i Pietranera.«

— Iubita mea amicá — zise Colomba cu vocea emoționatá, — ai dreptate, dar doi pași de aici, în pădure. —

»Ei bine?»

— Acolo-i frate meu, l'aș putea vedea și îmbrátoșá decî ai voi. —

Miss Nevil făcu o mișcare de surprisá.

— Am eșit din Pietranera, fără să fiu observatá, fiindcă eram în societatea Dtale — — altmíntre m'ar fi urmárit. Să fiu atât de aprópe de frate meu și să nu-l ved! De ce nu voiescî să vinî cu mine? Ce bucurie ai face fratelui meu.

»Dar Colombá, nu se cade.«

— Înțeleg, voi damele din oraș n'aveđî alte griji de cât de buná cuviință; noi femeile din sat avem numai grije de ceia ce-i binc. —

»Dar e așa târđiu, și fratele Dtale, ce va gândi de mine.«

— Va gândi cá nu l'au părăsit amicii, și asta-i va da curagiu de suferințe.

»Și tatál meu va fi neliniștit.«

— Scie cá ești cu mine. Așa dará, decide-te — — Ađî dimínêță te-ai uitat la portretul seu, — adaose cu zimbet réu-tácios.

»Deú Colomba nu sciu, — bandiții care sunt acolo. —

— Ei bine, acei bandiți nu te cunosc, ce réu póte fi, și așa ai voit ca să veđî bandiți — —

»Dumneđeule!«

— Domnișórá, ia o hotárire, singurá nu te pot lása aici, nu să scie, ce s'ar potea întimpla. Orî mergem să vedem pe Orso, orî ne întórcem în sat. Dumneđeú mai scie, când voi putea revedea pe frate-meú, póte nici o datá. —

»Ce spui Colomba? Ei bine, să mergem la el; dar numai pentru un minut, apoi ne întórcem îndatá.«

Colomba îi strinse mâna și alergá, fără a i respunde, cu atáta grabá, în cât miss Lydia d'abia era în stare a se ține de ea. Spre fericire se opri peste puțin și zise:

— Nu vom merge mai departe fără să ne fi anunțat, cáci altmíntre am putea primi un glonț.

Apoi șuerá prin degetile ei; îndatá se auđi látratul unui cáne; la moment apáru avantgarda bandiților. Era vechiul nostru cunoscut Brusco, care recunoscú iute pe Colomba și i servi de căláuzá. Dupá mai multe cotituri prin cărările înguste din pădure, veđurá de o datá dinaintea lor doi bărbați înarmați până 'n gát.

— D-ta ești Brandolaccio? — întrebá Colomba unde este fratele meu?

»Acolo,« răspunse banditul. Dar apropiá-te incetinel, cáci dórme; de când cu accidentul séu dórme pentru prima órâ. Har Domnului, să vede, cá pe unde póte trece dracul, póte trece și muierea.«

Cele doué femei se apropiarâ cu precauțiune și veđurá lângá un foc pe Orso, care záceá pe o grámadá de frunđá uscatá. Era fórte palid și să auđia cum resuflá de greu. Colomba se puse jos lângá el și se uitá la el în tácere, cu mâ-nile împletite ca și când s'ar inchina. Miss Lydia acoperindu-și fața cu o batistá, se strinse lângá ea; dar din când în când își ridica capul pentru a privi peste umerii Colombei, la cel rănit. Trecu un cart de órâ, fără să se fi vorbit un singur cuvênt. La un semn al teologului Brandolaccio se dusese cu el în pădure, spre bucuria domnișórei Lydia.

În fine se mișcá Orso. Îndatá se aplecá Colomba peste el și-l sárutá de repețițe orî, adresându-i o miúá de întrebári despre rânile, despre durerile și despre trebuințele sale. Orso zise, cá dupá împrejurári, i ar merge bine, și întrebá apoi, decî miss Nevil ar fi încá în Pietranera, și decî i ar fi scris. Colomba aplecatá peste frate-séu, îi ascundea pe deplin vederea sóte-si; dar nici n'ar fi recunoscut-o prin întunerec. Ea ținea mâna domnișórei Nevil, ér cu cea laltá sprijinea capul rânitului.

— Nu, frate, — zise ea, — nu mi-a dat nici o scrisóre pentru tine — dar tot te mai gândescî la miss Nevil. Trebuie cá o iubescî tare.

»Decî o iubesc, Colomba, dar ea póte mă disprețuesce acum.

In acest moment miss Nevil se sili de a retrage mâna ei; dar nu era lesne de a o libera, căci mâna Colombei avea o forță, din care am văzut deja o probă.

— Să te disprețuască pe tine! — exclamă Colomba, după ceia ce ai făcut — Din contră vorbește bine de tine. Ah, Orso, am să-ți povestesc multe despre ea.

Mâna voia tot mai tare să se scape, dar Colomba o trăgea tot mai mult spre Orso.

»Dar* dăse rănitul, de ce nu-mi răspunde? Un singur rînd, și așa fi fost mulțumit.

Trăgînd mâna domnișoarei Nevil tot mai aproape, Colomba o puse acum în mâna frate-său, apoi erupse țără de veste în risete și dăse: Bagă de seamă Orso să nu o vorbești de rău pe miss Lydia căci înțelege bine limba noastră. —

Miss Lydia retrase îndată mâna și îngână vr'o câteva cuvinte neînțelegibile. Lui Orso i se părea că visază.

»Da aici, miss Nevil, o Dămine! — Cum, ai îndrăznit! O cât mă faci de fericit! Și ridicându-se cu greu, încercă de a i se apropia.

— Am însoțit pe sora Dtale, — dăse miss Lydia, — pentru ca să scie unde merge, și apoi am voit să văd, decă — Ah, cât zăci de necomod aici.

Colomba se pusese în dărațul lui Orso; îl ridică cu precauțiune, așa în cât putu să-i așeze capul pe genunchii ei. Îl luă de cap și făcu semn Colombei ca să se apropie.

— Mai aproape, mai aproape, — dăse ea, — unui bolnav nu-i este permis a vorbi tare.

Miss Lydia se apropiă cu sfială. Colomba i luă mâna și o puse pe umărul rănitului.

— Așa zace foarte bine, — dăse Colomba veselă. — Nu-i așa Orso, că te simți bine.*

»O da,* dăse Orso. »Ce noapte frumoasă, nu-o voi uita nici o dată.«

— Cât trebuie să suferi, — dăse miss Nevil.

»Nu mai sufer, așa voi să mor aici* dăse Orso și mâna sa cea dreptă se apropia de mâna domnișoarei Lydia, ținută strins de Colomba.

— Trebuie cu orî ce preț să te ducă undeva, ca să poți fi îngrijit, Domnule della Rebbia, — dăse miss Nevil. — Nu voi mai putea dormi, de când am văzut cât zăci de rău — sub cerul liber.

»Decă nu m'aș fi temut de întâlnirea Dtale, așa fi încercat să mă întorc la Pietranera și să mă dau prins.

— De ce ți-a fost frică de întâlnirea ei, Orso? întrebă Colomba.

»Nu ți-am fost ascultător, miss Nevil, și n'aș fi îndrăznit a veni înaintea Dtale.*

— Scii, miss Nevil, că poți face din frate-meu ce voiesci, — dăse Colomba rînd. — Voi avea grije, ca să nu-l mai vești. —

»Sper,* dăse miss Nevil, »că această întâmplare nefericită se va explica, și că peste puțin nu vei mai avea a te teme de nimic. Mă voi bucura decă la plecarea mea voi afla, că ți s'a făcut dreptate și că ți s'a recunoscut legalitatea și vitejia Dtale.*

— Plece!, miss Nevil, să nu mai repetezi acest cuvînt. —

»Dar tata nu poate dăror veni în vești; voiesce să plece.*

Lui Orso îi cădu mâna cu care atingea mâna lui miss Nevil, și urmă un moment de tăcere.

— Bah, — observă Colomba, — nu v'e vom lăsa să plecați așa de grabă. Avem să v'e arătăm încă multe în Pietranera — — — Apoi ți am promis a-ți face o serenadă în cincisprezece versuri și apoi — — dar ce mărăia Brusco. Brandolaccio alergă în urmă lui. Ce însemneză acesta.

Îndată sări în sus și punînd, fără multe scuse, capul lui Orso pe patele domnișoarei Nevil alergă către bandiți.

Domnișora Nevil uimită puțin prin pozițiunea ei nu scia ce să facă; căci decă se retrăgea iute, îi era tēmă, că-i va face dureri rănitului. Orso însă părăsi însuș sprijinul cel dulce pe care i-l dăse soră-sa și ridicându-se pe brațul cel drept dăse: vei pleca în curînd miss Nevil, nu am crezut nici o dată, că vei prelungi șederea D-tale în această țără nefericită; și totuș, de când ai venit aici, sufer de o sută de orî mai mult, decă mă gândesc că trebuie să-mi iau dăioa bună de la D-ta. Sunt un serman locotenent fără viitor — — acum un exilat — — Ce moment, miss Lydia, pentru a-ți spune că te iubesc. Dar după toate aparințele este pentru unica dată, că o pot face, și mă simt deja mai ușurat, de când am putut să-mi spun focul.

Miss Lydia își întorse capul, pare că întunecimea n'ar fi fost de ajuns pentru a ascunde roșata feței sale.

»D-le della Rebbia,* dăse cu vocea tremurândă, »aș fi venit la acest loc, decă — — Și vorbind astfel, puse în mână lui Orso talismanul egiptian. Apoi să sili pentru a lua obicei-nitul ei ton glumeț.

N'ai dreptate să vorbești astfel, D-le Orso — — În mijlocul pădurei, înconjurat de bandiți D-tale, n'aș îndrăzni să te super.

Orso făcu o mișcare pentru a săruta mâna, care i dăse talismanul înapoi, miss Lydia își retrase mâna puțin în grabă, așa în cât Orso își perdu echilibrul și cădu pe brațul său cel rănit. Nu putu reține un suspin de durere.

»Ertă-mă că ți-am făcut durere,* exclamă ea, ridicându-se în sus.

Vorbiră cât-va timp incetinel împreună. Colomba, care venia în grabă, îi găsi în aceiaș pozițiune în care îi lăsase.

— Gendarmii — strigă ea. — Orso încercă-te de a te scula și de a merge, îți voi ajuta.

»Lasă-mă și spune bandiților să fugă — poate să mă prindă, mie-mi este tot una — — Dar ia cu tine pe miss Lydia, pentru numele lui Dumneșcu, să n'o găsească aici.* —

— Nu te-oi părăsi, dăse Brandolaccio, care venia după Colomba. — Sergentul gendarmilor este un fin al avocatului în loc să te aresteze. te va omori și va dăce că n'a făcut-o cu voie. —

Orso se încercă a se scula; făcu chiar că-i va pași, dar îndată se opri.

»Nu pot să merg mai departe* dăse el. »Adio miss Nevil. Dă-mi mâna și adio

— Nu te vom părăsi, — exclamă amîndouă femeile.

»Decă nu poți să mergi, trebuie să te duc. Sus, locotenente puțin curagiu. Vei avea destul timp să scapi prin ripă. Domnul preot va ocupa pe gendarmii.*

— Nu, lăsați-mă — duse Orso, punându-se pe pământ. Pentru Dumneșu, Colomba, du pe miss Nevil de aici.

„Esci tare domnișoră Colomba,“ duse Brandoluccio, „apucă-l de umeri, eu-l apuc de picere. Bine, înainte.

Incepură a-l duce iute cu toată rezistența sa; miss Lydia mergea după ei, speriată grozav. Acum se auzi o pușcătură, la care răspunseră cinci șese altele. Miss Lydia țipă, Brandoluccio injură, dar merse și mai iute; Colomba, urmând exemplul lui, fugi prin pădure, fără de a lua în seamă crângile care o lovea peste obraz și îi rupea hainele.

— Placă-te, plăcă-te, draga mea, — duse către soția-sa, — un glont te poate nimeri. —

Fugiră astfel ca vr'o cincideci de pași. Acum duse Brandoluccio, că nu mai poate, și cu toate admonițiunile și reproșurile Colombei se aruncă la pământ.

»Unde-i miss Nevil?« întrebă Orso.

Miss Nevil speriată de impușcături și reținută pe fiă care moment de crângi, perduse urma și rămăsese singură în cea mai mare frică.

— A ramas în urmă. — Brandoluccio, — dar nu s'a pierdut, femeile se regăsesc tot de-a-una. Ascultă Orso Antonio, ce gălăgie face popa cu pușca D-tale. Spre nefericire nu se vede și pușcăturile merg în vânt. —

»Tăcere!« duse Colomba, aud un cal, suntem scăpați.

În adevăr un cal speriat de impușcături fugea prin pădure și se apropia de ei.

— Scăpați, — repetă Brandoluccio. Intr'o clipă prinse calul.

— Acum trebuie să înștiințăm pe popă, — duse el. — Șueră de două ori; o șuerătură depărtată răspunde la acest semn, și fără de veste pușca engleză încetă de a mai resuna. Brandoluccio sări pe cal, Colomba puse pe frate-său de a lungul dinaintea banditului, care-l apucă cu mâna țepănă, mânănd cu cea laltă calul.

Cu toată sarcina sa îndoită, calul îmboldit în burtă, merse în galop pe un poverniș, în jos, unde un alt cal s'ar fi potignit și ar fi căzut.

Colomba se întorse apoi și strigă din răspuț pe miss Nevil, dar nici o voce nu răspundea la a ei. După ce alergase câțva timp împrejur pentru a găsi calea pe care apucase soția-sa, se întâlni cu doi gendarmi care o opriră strigând: »Cine-i acolo?«

— Ah, Domnilor, — duse ea cu vocea batjocoritoare, — ce gălăgie infernală; câți morți? —

»Ai fost la bandiți,« duse unul dintre soldați, vei veni cu mine.

— Bucuros — răspunde ea, — dar am p'aici o amică, trebuie s'o căutăm mai întâi. —

»Amica D-tale este deja prinsă, și vei dormi cu ea la închisore.« —

— La închisore, vom vedea, dar mai întâi duceti-mă la ea. —

Gendarmii o duse la conacul bandiților. Acolo era miss Nevil, pe care o găsiră soldații jumătate morți de frică și de lacrimi; ea acum răspundea la întrebările despre numărul bandiților.

— Colomba se aruncă în brațele ei, și i șopti: „Sunt scăpați. Apoi se adresă către sergentul gendarmilor.

— Domnule, — duse către el, veți bine că domnișora nu știe nimic din toate câte o întrebați. Să ne întorcem în sat, unde ne așteptă cu nerăbdare. —

»Vă vor duce mai iute de cât ai dori draga mea,“ duse sergentul, „și veți da seamă despre întâlnirea D-vastră cu brigantii care au fugit. Nu știu ce farmec au acești mișei, pretutindeni găsesci în urma lor femei frumoase.“ —

— Ești galant, Domnule sergent, — duse Colomba, — dar n'ai face rău, decât ai lua seama ce vorbesci. Această domnișoră este inrudită cu prefectul, și cu greu poți să glumesci cu ea.

»Inrudită cu prefectul,“ șopti un gendarm șefului său, trebuie să fi cu grije, și de, are o pălărie în cap.

— Pălăria nu face nimic, duse sergentul — amândouă, a fost la popa, care este cel mai mare seducător de fete în toată țera, și datoria mea este de a le aresta. — Nu mai avem ce să facem aici. Decă n'ar fi fost bețivul de Taupin, care s'a arătat până se înconjurăm pădurea — îi am fi prins pe toți.

»Sunt șapte inși?« întrebă Colomba. »Nu știți din întâmplare domnilor, decât cei trei frați Gambini, Sorochi, Teodor Poli erau cu popa și cu Brandoluccio împreună la crucea Săn-Caterina? Acestia tot v'ar fi dat de lucru.

Posibilitatea întâlnirii cu acești bandiți gróznici păru a face ore care impresiune asupra gendarmilor. Sergentul injurând neconținut pe caporalul Taupin dete ordinul de plecare și mica sa trupă luă drumul spre Pietranera. Unul dintre gendarmi voia să ia brațul domnișorei Lydia, dar Colomba-l respinse îndată.

Să nu o atingă nimeni! — duse ea. — Credeți că avem poftă de a fugi. Vină, scumpă Lidiă, rezămă-te pe mine și nu plânge ca o copilă. Este o aventură, dar nu se va sfârși rău. — Peste o jumătate de oră vom fi la cină. Mor de foame.

»Ce vor gândi de mine!« duse miss Nevil încet de tot.

— Vor gândi, că te-ai pierdut prin pădure. —

»Ce va dice prefectul și mai cu seamă tatăl meu.

— Prefectului vei spune să-și vedă de prefectura sa — Tatăl D-tale — — după modul cum ai vorbit cu Orso, așa crede, că ai să spuni ceva D-lui colonel.

Miss Nevil i strinse brațul, fără a răspunde.

— Nu-i așa — șopti Colomba, — frate-meu merită, ca să fiă iubit? Nu-l iubesci puțin?

»Ah Colomba, răspunde miss Nevil, zimbînd, cu toate că era uimită, »m'ai trădat, D-ta, în care m'am încredut atât de mult!«

Colomba o prinse de mijloc și o sărută pe frunte, dîcînd:

— Soră dragă, mă ierți? —

»Sunt silită soră grozavă,“ răspunde Lydia întorcînd sărutatul.

Prefectul și procurorul regesc ședeau la adjunctul din Pietranera și colonelul, foarte neliniscit pentru fiă-sa venia pe fiă care moment și cerceta. În fine veni un gendarm trimis de sergent și povesti despre gróznica luptă încinsă cu brigantii, unde nu fusese răniți dar unde se prinseseră două fete, spioanele și țitórele bandiților. Astfel anunțate apărură cele două prizoniere cu escorta înarmată. Ne putem închipui fața radiósă a Colombei, rușinea soței-si, surprisă prefectului și mirarea colonelului. Procurorul își făcu plăcerea rutilăciósă de a su-

pune pe sârmana Lydia unui interogatoriū, care se sfârși cu o leșinare.

— Pare — țise prefectul, — că putem acum să punem pe toți în libertate. Aceste domnișore s'au dus la preumblare. Nimic mai natural pe acest timp frumos; au întâlnit din întâmplare un june amabil, rănit — nimic mai natural.

Apoi luând pe Colomba la o parte țise: Domnișoră poți să înștiințezi pe fratele D-tale că afacerea D-sale a luat o direcțiune mai bună de cum am creșut. Cercetarea cadavrelor, depozițiunile colonelului dovedesc, că el numai a răspuns la impușcături, și că în momentul luptei a fost singur. Tote se vor arăta, dar trebuie să părăsescă cât mai curând pădurea și să se dea prins.

Era aproape unsprezece ore, când colonelul, fiă-sa și Colomba se puseră la masă. Colomba mănca cu poftă bună, luând în ris pe prefect, pe procurorul regesc și pe gendarmii. Colonelul mănca dar nu țicea nici o vorbă, ci se uita într'una la fiă-sa, care nu ridica ochii de pe farfuriă. Apoi țise cu vocea lină dar serioasă pe englezește cătră dânsa:

— Te-ai logodit dară cu della Rebbia? —

„Da tată, astăzi,” răspuse ea făcându-se ca para focului, dar cu vocea fermă.

Apoi ridică ochii și nevedând nici un semn de supărare

pe fruntea lui, i se aruncă în brațe și-l sărută, precum trebuie să facă fetele bine crescute în asemenea ocaziuni.

— Bine, — țise colonelul, — este un băiat cum se cade, dar țeu, nu vom rămânea în țeră sa a dracului. —

„Nu știu englezește,” țise Colomba, care îi privea cu cea mai mare curiozitate; dar mă prind, că am găcit ceia ce ai țis.

— Am țis, răspuse colonelul; că te vom lua cu noi la Irlanda. —

„Bine, voi fi mătușă Colomba. Adă mâna colonele.”

— În asemenea cas trebuie să ne îmbrățoșăm.

* * *

Cercetarea în contra lui Orso fu suprimată. Nu trecură șeptemâni și rana sa era vindecată cu totul, ăr dorul său împlinit. Domnișora Nevil se numea acum dâmsa della Rebbia.

Colomba merse cu colonelul la Irlanda.

Venind peste vr'o doi ani cu frate-său și cu cumnată-sa pe la Nizza avu îndestulirea de a afla, că bătrânul Barricini ar fi murit, și că pe patul său de mârte ar fi mărturisit, că în adevăr rupsese din notița colonelului della Rebbia foia pe care era scris numele fiu-său Orlanduccio, înlocuind el acest nume cu acela de Agostini.

Zernesci, fabrica de hârtie și fabrica de scânduri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V.

Fabrica de hârtie din Zernesci.

Industria și asocierea companiilor pentru capitale. să vede că după anul 1848 au ocupat și pre unii Români din Transilvania și anume în Brașov.

În anul 1852—3 s'a format o asociațiune de 26 membri comercianți români cu credite și cu valoare grea sub nume de acționari pentru a înființa o fabrică de hârtie. Spre acest scop au subscris un contract și au luat acții de 149,000 fl. Între acești comercianți inițiatorul au fost Rudolf Orghidan comerciant, care luase ideea de la un neamț, anume Mihail Kuster fabricant de hârtie din Borgoprund; acesta s'a silit în tot chipul să se compună în Brașov un consorțiu. El asigură pe comercianții Români, că un fond de 80.000—100.000 cu capitalul de întreprindere cu tot, ar fi de ajuns pentru o fabrică. După ce d-nului Kuster nu i se dăduse de consorțiu încrederea nemărginită, el a eșit din consorțiu. Acționarii s'au pătruns de un câștig sigur prin producerea hârtiei de la cantitatea de hârtie cu care negociau ei singuri, dar deosebit de la firma George Ioan, care lua totă hârtia ce se fabrica la Orlat încă dând și prețul înainte. Prospectul ce și-l făcuse neguțătorii noștri nu era numai, că vor avea câștiguri însemnate prin fabricarea hârtiei, ci credeau cu siguranță că prin această întreprindere își vor asigura în viitor și familiile lor. Durere, că tocmai contrarul s'a întâmplat.

De însemnătate este pentru cei ce iau notițe ca și noi, că spiritul de întreprindere a industriei mari și spiritul de asociere, trebuiesc recunoscute drept merite a celor bărbați

ori cum ar fi eșit întreprinderea lor; căci cea ce se buciună ați între Români din România pre lângă subvențiunile de la guvern, Români brașoveni înțelesese înainte cu treizeci de ani și s'au hotărât a înființa o fabrică de hârtie, le a lipsit însă omenii speciali, industriașii și capitalul necesari.

Unicul loc în jurul Brașovului pentru fabrică nu putea fi aieri de cât la Zernesci din motivul, că puterea de apă de la 40—50 (Pferdekraft) și apa aici nu îngheță erna.

Întreprindătorii au mers la Zernesci să caute loc, cea ce au și aflat pe acela unde se află ați frumoșă zidire a fabricii. Acest loc era proprietatea bisericii din Zernesci, de altfel ne-productiv, căci îl inunda Bârsa mai în tot anul, cu toate acestea preoții de atunci nu erau aplecați a-l vinde, din motiv, că nu e ertat a înstreina cea ce este al bisericii. Unul dintre preoți însă schimbă acest loc cu un alt loc al său mai bun și îl vându apoi acționarilor cu 6000 fl. pentru cari au luat și el acții și a devenit acționar.

După aceste pasuri în 1853 societatea angagează pe d-nul George Barițiu, îl prevede cu mijlocele necesarii și îl trimite la Viena, la Paris, în Belgia și în alte locuri pentru a porunci mașinaria de lipsă în proiectata fabrică după planul mașinării să se zidescă fabrica sa de hârtie. de ore ce în Transilvania și Ungaria nu se puteau afla nici procura asemenea mașinării. După multe consultări și considerațiuni, acționarii au hotărât a se porunci mașinaria necesarie la casa Jean Jaques Gallain în Tirlemor în Belgia pentru prețul aproape de 50.000 fl., ără transportarea mașinării din considerarea chiriei se hotărâse a se face pe mare, pe la Galați prin România la Brașov.

Transportarea pe apă fiind războiul la Sevastopol s'a fost oprit și spesele s'au mărit preste prevedere. Zidirea fabricii până să vie mașinaria să făcea cu iuțelă și cu economii esagerate. Cu iuțelă, ba fără veste se făcuse zidirea fundamentală fără a se îngriji de inundarea Bârsei la casuri de ploii furtunoase. Inginerii erau câte doi, nu numai unul, cu toate acestea un zernestén bătrân vecin al fabricii zise: Dlor! Pe unde se zidesce acum temelii fabricii va veni potop, căci pe acolo a venit și altădată. Domnii i zise în ris: „Dară ce se facem bătrânule? Să apărăți de departe zise bătrânul cu dămb și cu sălcii. Vorba a rămas ca a unui sătean, însă nu trecu multe zile și veni o inundație tocmai cum o prorocise bătrânul. Inginerii după acesta au făcut o asemenea apărătoare, după cum zisesse acel sătean de rând. Pășania informeză bine și pe cel mai învățat om.

Materialul pentru zidirea fabricii adecă: var, cărămidă, lemne se preparară în Zernesci sub prevederea Dlui George Barițiu, care era ales, ca director administrativ al fabricii. Fabrica s'a și gătit din zidire în anul 1853.

Un contract prin care se legase membrii consorțiului s'a fost încheiat între ei încă din anul 1852. Contractul acesta a cuprins și simburile distrugerii fabricii, păcat că nu-l avem să-l publicăm aci; el cuprindea monopolizarea fabricii numai pentru acționarii și hereții lor, în urmă pentru doi, trei, cari nu mai putură susține fabrica. Nu a fost prevăzută ce se va întâmpla atunci, când acționarilor le va merge rău precum le au mers.

De și se proiectase de Kuster maximul sumei pentru zidire, mașinării și capitalul de întreprindere la fabrica de hârtie 100,000 fl. totuși acționarii s'au obligat la un fond de 149,000 fl., dară altfel au eșit și anume:

a) Locul, zidirea și lucrările hidraulice au costat	120,000 fl.
b) Toate mașinările și întocmirile din lăuntru	130,000 „
c) și capitalul de întreprindere	30,000 „
Astfel când a început fabrica să lucreze a costat	
prin urmare preste ce s'a fost obligat	149,000 „
au trebuit acționarii să împrumute:	
1) La Credit-Anstalt din Viena	49,000 „
2) La National Escompt-Bank	29,000 „
3) La privați încă	53,000 „
Suma	131,000 fl.

La suma de sub 1) cu timbruri plăteau 11%
 La „ „ 2) „ „ „ 6%
 La „ „ 3) „ „ „ 12%

Încât pe an plăteau acționarii 13,500 fl. procente și totuși bilanțele constată, că în anii primii aveau acționarii câștiguri frumoase.

Calamitățile fabricii de hârtie se începură curând. În anul 1855 a pierdut doi acționari de frunte, pe Bucur Pop și Cristea Orghidan, erau în anul 1857, când începu în Brașov catastrofa falimentelor a pierdut 7 membri pe Rudolf Orghidan cu trei fiii ai lui, Ioan I. Pantazi, George Orghidan și Ioan Stafoveanu. Mai târziu în câțiva ani a pierdut societatea prin repozare 11 dintre membri ei, pe: Ioan Iuga, George Iuga, B. Mețian, Nic. Teclu, Nicolau Voinescu, George Nica, Apostol E. Pop, Emanuel Burbea, George G. Ioan, Constantin G. Ioan și Iordache David.

De la acestia toți, nu a putut avea fabrica mai mult nici un sucurs, ci din contră unii hereți și-au tras din capitalul pus la început.

În modul acesta imputându-se membrii până la doi trei acționari, erau hereții fostilor acționari nu voia de fel a se mai interesa de soarta fabricii, căci ei nu credeau în viitorul fabricii, negreșit că trebuia să meargă către cadere.

Altă împrejurare, care încă a contribuit mult la decăderea ei au fost directorii tehnici, cari trebuiau să prepare calitatea și cantitatea hârtiei, ca să potta învinge concurența streină. Cu aceștia au avut acționarii prea mult de lucru, pentru-că unii s'au aflat în corespondență și cu alte fabrici și așa și din partea acesta a suferit fabrica. Mulți zice că decă acționarii își preparau un tehnic român ca cunoscător al industriei și preparat îl aduceau să conducă lucrările să recomanda mai mult și putea lupta cu concurența streină. Acela avea controla lucrărilor în fie-care zi și în tot ceasul pe când acționarii d'abia de câte 2 ori pe săptămână veneau la Zernesci. Este o mirare cum fabricantul Türk din Brașov, care produce hârtie de pae avu câștiguri însemnate și fabrica de Zernesci decădea din an în an până a încetat plățile.

E drept că la comerț e încrederea de lipsă; la industrie însă, e supravegherea proprietarului, că plata lucrătorilor se suia la 10,000 fl. pe an.

Însemnăm acestea pentru alți fabricanți români, cari s'au pus pe industrie mare. Tot asemenea am publicat unele schițe din câte avem cunoștință despre formarea societății acționarilor, ca pe viitor să potta lua învățatură din greșelele celor de la Zernesci.

La formarea asociațiilor și anume la contractele cari se încheie trebuie să se ea toate prevederile pentru casuri nenorocite cum s'au întâmplat cu acționarii fabricii de Zernesci, decă era prevăzută a se putea înmulți acționarii fabrica era românească și așă.

Procentele mari și lipsa de giruri și mai mult lipsa de capitale, căci cum se istorisesc de hereții acționarilor se plăteau procente la 25,000 fl. pe an; se plătea și proviziune până se putea plăti procentele.

Producțiunea încă nu era de ajuns. Fabrica putea produce de la 6—8000 măști de hârtie pe an, ea d'abia producea de la 2500 până la 3000 măști. De multe ori lucrarea fabricii înceta pe săptămâni, altă-dată câte o lună și mai bine, erau lucrătorii principali tot să plăteau. În privința materialului încă era fabrica adese împedecată; la facerea contractelor lipsea acționarilor până și depunerea vadiului de 10% adecă o sumă de bani pe care îi lua cu proviziune.

Administrarea intră în câțiva ani din urmă a fost rămas pe firma Ioan G. Ioan care împrumutase fabrica pe lângă acții cu 85,000 fl. și Constantin I. Iuga care o acreditase cu 75,000 fl.

În anii din urmă s'au scotit cei patru acționari rămași a schimba contractul, a însuși societatea cu acționari noi, a și creat o zidire nouă și mașini spre a se produce material și din lemn pentru a produce hârtie de pachetat. Statutele cele noue s'au pertractat în mai multe ședințe la care am luat și eu parte. Ele s'au tipărit și s'au trimis spre aprobare la Ministeriu care le a și întărit. Unde s'a oprit considerarea

ANDREIU MURĂȘIAN (Desemn original de I. Stolca.)

societății celei nouă, nu știu. Cea ce știu este, că după 6—7 luni în anul 1879/80 firma fabricii după ce văducă din timp în timp perdea creditul, a încetat plățile și a ajuns în concurs, și s'a vândut prin licitațiune. La prima vândare o a fost cumpărat un comerciant român, care cumpărare nimicindu-se la a doua licitație o a cumpărat »Banca Transilvaniei« cu 60,000 fl. era de la bancă o a cumpărat firma »Königes & Copony care — cum se vorbește — face frumoase câștiguri cu hârtia fabricată de ei —

Astfel s'a pierdut o avere românească de peste două sute de mii fiorini și încă procentele sumelor din acțiuni, care nu s'au plătit de la început nu le mai socotim, că am avea o pierdere colosală. Un câștig tot este, acela care l'au folosit locuitorii satelor Zernesci și Tohanul vechiu prin lucru la fabrică, prin transporte și lemne. O parte rea încă servește: streinii și cu calamitățile cari le observă la omenii de pe la fabrică.

Conducătorii și supravegheții fabricii din Zernesci sunt în viață, ei ar putea publica toate cauzele și pedecile fabricii, pentru că de industrie trebuie să se apuce românii și să se știe cum să se prepare, de ce să se apere ca să nu pățescă ca acționarii din Brașov.

2. În Zernesci a mai fost o fabrică de tors bumbac, care o înființase firma Sava Ermenli și Constantin Ioanovič încă de pe la anul 1840. Această fabrică însă a căzut — fără noroc mai sunt și Zernesteni — căci multe parale au luat ei și de la acea fabrică. Acea a căzut nu din lipsa de capital și nici din supraveghere, căci D-nul C. Ioanovič — fiei spre laudă — lucra și noaptea, ba și în lucrările tehnice se pricepea și le prepara singur. Rar bărbat am vădut să fie asemenea muncitor. Căderea a urmat, căci bumbacurile au început de la anii 1860 încoco să vie tórse în jos și așa această fabricațiune nu mai avea loc. Această fabrică s'a transformat în o fabrică de strae, însă nici acesta nu a putut ținea concurența cu femeile din Brașov, care nu-și mai socotesc munca, ei se potă trăi din o zi în alta și nici nu se producea calitatea straelor lucrate de mână liberă.

3. Tot această fabrică după ce a căzut de tot o a luat două firme române din Brașov D. M. și I. D. și a înființat acolo o fabrică de chibrituri, însă a făcut numai o încercare, care vădend că nu ese la vâpsea, — deși fabricațiunea chibritelor de Zernesci era laudată și căutată, totuși din cauza cantității neșind procentele capitalelor angajate au încetat lucrările fără să se întindă la întocmirea unei fabricii mai mari și așa la producerea unei cantități mai mari de fabricațiune.

O a patra fabricațiune s'a înființat de însuși Zernesceni, acesta este:

Fabrica de scânduri din Zernesci este a firmei Tr. et I. Mețian și constă din un firestreu mechanic. Firestreul este făcut din anul 1881, se află la capătul din sus al comunei Zernesci: El constă din 6 juguri venghiene, 2 juguri de fer de »tophan« are cinci firestrae circulare, care sunt mănate de apă de o turbină sistema »Girard« cu o forță de 60 de cai. Apa ce mână ferestreul nu îngheață nici odată, căci se află lângă izvorul fântânilor Domnilor.

Ferestreul lucră ziua și noaptea. Produce pe an 10,000 metri cubici sau o marfă în valoare de 150 până la 200,000 fl. v. a. La această fabrică se va introduce și lumina electrică.

Materialul brut care se lucră se ia din pădurile statului mărginașe de hotarul comunei Zernesci. Pădurile statului în aceste părți sunt seculare și cuprind mai mult brad și molift (brad alb).

Pe cât aprețuim spiritul de întreprindere românesc care s'a constatat prin această fabrică la fiii comunei Zernesci, pe atât mai mult însemnăm acestea din considerație, că de acesta întreprindere se folosesc locuitorii comunei Zernesci și acelor vecinașe.

Suma ce se varsă între locuitorii acestor comune pentru diferite chirii de lemne se urcă pe an la 50,000 fl. v. a. Pe lângă acesta la fabrică sunt ocupați neinterupt 40—50 de omeni.

În pădure la tăerea lemnelor de lipsă sunt ocupați 60—70 de omeni: Italieni anume aduși din Italia. Aici să ni se erte observările, adică: poate că interesul proprietarilor cere acesta, dar cu timpul să se prepare locuitorii a se folosi ei, de această muncă și profit. Adevărat este, că fabrica ați ocupă cu lucrul mai totă comuna Zernesci și Tohanul vechiu, dar în viitor, fiind o ramură de cale ferată se vor mai imputina lucrătorii anume la transport. Astăzi fabricanții nu capătă în aceste comune chirigi de ajuns pentru transportarea materialului prelucrat, ci pentru a-l transpune la calea ferată din Brașov sunt angajați locuitorii din Rășnov, Cărstian, Velean și Tohanul nou, cam toți se profită pe an de o sumă de la 30—40,000 fl. v. a. Această fabrică ridică progresul industriei în țera noastră: ea e mijloc însemnat de a aduce parale din Regatul României căci tot materialul se transportă în România, și e chiar o binefacere însemnată pentru locuitorii comunelor care se bucură de folosul acesta. Nu putem încheia aceste notițe fără să dorim și proprietarilor folosul așteptat.

Am luat notițe despre aceste fabrici, pentru că ele ridică renumele comunei Zernesci și după modesta noastră părere ele sunt călăuzi progresului în aceste părți; de aceea dăcem că comuna Zernesci are un merit, căci pe teritoriul ei a început acest progres.

Mai dăcem, că comuna acesta posedă însușirile și mijloacele pentru a se înființa și alte fabrici. Insușirile sunt apa care nu îngheață; era mijloacele sunt materialele: lemne, piatră, lut etc. Unde sunt fabrici române, industrie română, se le spijinescă toți românii; unde nu sunt fabrici or ateliere să se formeze. Măsarii români se formeze consortii să înființeze o fabrică de dulgerie după școala de sculptură din Săcele și lângă acestă speculanții de o dată de pănură și comisioneri cari erau transportători de cuțite, fôrfecei, șerpăre etc. să transporte în România această industrie, ca să se desvolte comerțul. Tot asemenea se pot înființa prin consortiile locuitorilor fruntași o fabrică de var, cărămidă; altă fabrică de chibrituri; altă de ole și porțelan și altele, pentru ca să se ridice și alți locuitori din Zernesci pe terenul industrial.

Pată ce cere interesul comun și progresul național cultural și material: astfel s'ar renta calea ferată care o așteptă locuitorii români să se înființeze până la Zernesci; atunci să fie material de transportat pe ea din acest unghi al țerei. Se dăce și e adevărat că calea ferată care trece prin Ardeal pentru români trece de prisos, că românii nu se pot folosi de ea. Să lucrăm și să îndennăm pe românii în toate părțile.

pe unde locuiesc, a o putea folosi. Progresul cere, ca românii prin consorțiuni să înființeze și prin alte locuri ateliere, scole de meserii, industrie mică, fabrici, astfel românii încet încet și-ar desrobi punga lor din mâinile streinilor, pentru că banii ce i dau ei pe manufacturile, care le folosesc din mâinile streinilor nu se mai reintore în mâinile lor și ei nu au ce vinde în schimb, ca să le intre banii de la acestia îndărăt.

În urmă adaog declarațiunea, că am scris o schiță de monografie despre comuna Zernesci în mod beletristic: cei mai bătrâni din Zernesci se o deplinăscă în mod istoric și cu alte date, pe cari eu nu le-am cunoscut.

Am arătat dovezi despre progresul ce s'a dezvoltat, însă am notat și scăderi, pentru ca se nu înaintăm într-o parte și se alunecăm într'alta.

Românii din Zernesci au moștenit și au păstrat până după anul 1848, coróna vieții unui om înțelept adevă: mo-

rala, viața cu religie, cu frica lui Dumnezeu și cu fapte bune se presentă nu numai morală dară și înțelepciunea; privescă cineva la sătenii Sasi fără cultură și se va convinge despre ceea ce zicem. — Ei însă au și o bună rânduială în muncă în economie și în viețuirea lor. Să nu imităm răul ci să imităm binele.

Am accentuat aceste din două puncte de vedere, mai întâi la pasul repede către cultură, care l'au făcut mulți Zernesceni, să îngrijască cei mediocri dintre ei să nu dovedescă exemplul fructelor, cari sau coapt prea pripit; al doilea când am șis că e merit căci s'a înființat fabrică la Zernesci, am șis și aceea, că cu ele vine și un rău care se constată pe la toate fabricile adevă: năravurile rele; căci elementele streine care vin, aduc tot felul de năravuri și la fabrici se concentrează. Astfel se perde religia și morală. Decă virtutea moșilor trebuie păstrată cu bărbăție ținându-se între toate ispitele datinele strămoșesci.

Bolintineanu ca poet.

de Virgiliu Popescu.

Academistul Vas. Alesandrescu Urechia împarte literatura română în trei restimpuri:

1. Restimpul eroic de la timpurile cele mai vechi până la 1714, începutul domniei Fanarioților. Românii în aceste vécuri triste au avut să-și oțerescă puterile, să susțină lupte grele cu Turci, Tătari, Unguri, Poloni. Luptele acestea nu au putut rămânea, fără a se reoglindi în cântece, doine, balade vitejesci „a căror caracter este: bravura, sumeția, sarcasmul, simplitatea, naturalitatea.“ Din acest timp avem Tătarul, Movila lui Burcel, mai multe poezii, doine voinescși, balade eroice: Român Grue Grozăvanul, Toma Alimos, Novac și Corbul etc. și altele ca Mioarița, Mănăstirea Argeșului.

2. Restimpul nefericirii și al apăsării sub domnia Fanarioților (1714—1821.) În acest period se formeză de sine o cruciadă misterioasă, un fel de asociațiune francmasonică în contra împilătorilor Fanarioți. „Eroilor lui Stefan cel mare de la Resboeni, lui Michai Vitezul de la Călugăreni le urmază vitejii de la Strunga ai lui Codrean și Mihul, le urmază Tunsul, Jian, Bujor, cari cu arma în mână răsbună în contra ciocoilor, fanarioților nenumăratele suferințe ale poporului. Din acest period avem baladele: Codreanul, Jianul, Tunsul, Miha Copilul, Bujor, Horea și Cloșca etc. avem mai departe cântecele voinescși, oltenescși, haiducescși, nenumărate doine etc.

3. Restimpul al treilea de la 1821 încóce, care țărași se împarte în trei periode:

a) Periodul Renașterii (1821—1830.) În acest period pre lângă renașterea politică, smulgerea Românilor de sub jugul fanariot, se renașce, se ridică ca din pământ și poezia română. Primii barzi sunt în Muntenia și Moldova: — Vacarescși, mai ales Ionița cu poeziile lui inspirate patriotice, B. P. Momulean cu „Plângerea și Tânguirea Patriei“ Vasilie Cărlövă cu „O noapte pre ruinele Tergoviscei.“ Al. Beldiman cu „Eteria séu jalnică

tragediă a Moldovei la anul 1821“ Conachi cu „Alcătuiri și tălmăcirii“ Vas. Pogor, Scavinschi, I. Prale, Vas. Fabian, Bob etc. în Muntenia și Moldova, ér în Transilvania și Bănat: I. Barac, cu „Argir și Ileana“ Vas. Aron cu „Patima și mórtea lui Christos“ Cichindeal cu Fabulele sale ș. a.

b) Periodul imitării (1830—1848) Literatura română rămăsese cu totul îndărpt. Pe când alte popóre se bucurau de seclii de literatură bogate, aveau câte un Dante, Petrarca, Ariosto; Calderon, Cervantes, Lope de Vega; Corneille, Racine; Shakespeare, Milton; Goethe, Schiller; — pe atunci Românii nu aveau de cât „Letopisetele“ scrise de Gr. Urechia, Miron și Nic. Costin, I. Niculcea, Nic. Mustea, I. Canta, I. Cogălnicean, Radu Grecean, Radu Popescu ș. a. Cronica lui Șineai, Istoria lui Petru Major; Cărțile bisericescși scrise traduse și tipărite de călug. Silvestru de Coresi, Ioan de Vinț, de Metropoliții Varleam, Dositeiu, Gregoriu II. Iacob II. Stamati, Veniamin, Costache, Gregoriu ș. a. în Moldo-România; de Sam. Clain, P. Major, Eppul Bob ș. a. în Transilvania; Psalmii traduși în versuri de Metr. Dositeiu și poeziile poetilor din periodul Renașterii. — A fost prea natural dară să se nască și în Români dorința de a-și forma cât mai curând o literatură vastă, bogată, mai ales când erau îndemnați de părintele literaturii noastre, de capul mișcării literare din acest period I. Eliade „să scrie ce vor scrie numai să scrie.“ Atunci se scolară căți chemați și nechemați și începură să scrie, să politizeze, dar lipsindu-le talentul să nevoiră să imiteze orbesce și maimutesce pe poetii altor națiuni. — Caracterul poetilor din acest period este generalitatea (adevă nesciința poetilor de a se ocupa cu ideile moștenite, cu patimile, simțemintele înțelese de toți și imitarea orbă.) — Mai însemnați dintre scriitorii acestui period

sunt: I. Eliade, G. Asachi fondatorii presei române dincolo de Carpați Al. Donici, G. Saulescu, Const. Negruzzi, C. Aristeu, Pan, Gr. Alesandrescu, C. Boliac. In acest period și-au început activitatea lor și lucereri poeziei române Alesandri, Bolintineanu, Mureșan, a căror activitate însă cade pe periodul următor. —

c) Periodul înfloririi literaturii române, (de la 1848 încôce). In anii 1840—42 se apucă un tiner providentțial să cutreere munții Moldovei, României culegând cu cea mai mare scumpătate minunatele balade, doine din gura poporului. Studiându-le apoi și însușindu-le începu să scrie nenumăratele fructe poetice gustate și admirate de întreaga lume. Densul atrase atențiunea literaților, poezilor români spre o altă direcțiune spre cea populară.

In același timp Români de dincoace de Carpați fură sguđuiți de nisce mișcări memorabile. — Românu fusese proscris in decurs de seclii in patria sa străbună și prin neomenesca »Unio trium nationum« declarat dimpreună cu religiunea sa numai de suferit in acea; mai târziu »Aprobatele și Compilatele« și praxa barbarilor principii și magnați, il lipsiră și de cele mai naturale drepturi omenesce și-l degradară la un rang de turmă cuvântătoare. In anul 1848 anul mișcărilor se adunară și Români pe câmpul libertății și electrisați de pătrundătoarea cuvântare a lui Bărnui și de puternicul imn național: »Descăptă-te Române« cu armele a mână și scuturară jugul rușinos. Acestă împrejurare își avu influința sa și asupra literaturii Românilor de dincoace de Carpați. — Pe lângă cântărețul »Resunetului« Andreiu Mureșan (veđi ilustrațiunea pe pagina 477) începură a se grupa mai mulți tineri, care inspirați de aceleași simțimente nobile deteră un avânt imbucurător literaturii române in provinciile ardelene, ungurene, bănațene. —

Tot cam pe atunci se ridicase și Dim. Bolintineanu cu »Căntecele și Plângerile« cu »Poesiile vechi și noi« cu »Macedónele«, »Florile Bosforului« »Melodiile Române« scrise in esiliul său și cu baladele istorice și căntecele sale patriotice insufletitoare. —

Acești trei sunt capi periodului al treilea, acestia au dat impulsul cel mai puternic literaturii moderne române. —

Noi de astă dată voim să ne ocupăm cu acest din urmă cu Bolintineanu, să arătăm meritul, valoarea opurilor lui poetice. Cele prosaice sunt de mică însemnătate.

Inainte de a judeca însă meritul opurilor sale e de lipsă să-i dăm pre scurt biografia, împrejurările vieții.

Bolintineanu s'a născut in anul 1826 in Bolintin lângă București din familiă boierescă. Studiile și-le făcu la »St. Sava«, după absolvarea cărora ocupă oficiu la Ministeriu. Publicând câteva poezii in diferite diuare, ér in 1847 un volum întreg, acestea atraseră atențiunea publicului, mai cu sémă a fraților Golesei și altor boeri, cari dându-i stipendiu il trimiseră la Paris in 1847 spre completarea studiilor. Evenimentele din 1848 il revocară acasă la București, unde in decurs de mai multe luni redactă 26 numeri din »Poporul Suveran.«

După sugrumarea revoluțiunii din 11 Iunie 1848 fu silit să emigreze in Franca dimpreună cu frații Golesei, Brateni, Rosetti s. a. Acolo in 1851 redactă dimpreună cu alți tineri

revista politică literarie »Junimea Română.« In anul 1852 publică o colecțiune din poeziile sale sub numele de: »Căntece și Plângerii« cari așa fură de bine primite, in cât in 1855 trebui să publice o nouă edițiune sub titlul »Poesii vechi și noi.« In 1854 publică in Paris o broșură politică sub titlul »Les principautés Roumains;« ér in 1856 tot in limba francesă biografiile boerilor Moldo-Români sub titlul »Austria, Turcia și Moldo-România.« In 1855 publică in »România literară« redactată de Vas. Alesandri romanul »Manole,« căruia i urmă mai târziu romanul: »Elena.« —

Trecând prin 1853 in Turcia aci căletori prin diferitele provincie și-si descrise călătoriile sub titlul »Călătorii la Ierusalim in serbătorile Pascilor și in Egipt.« 1856 București; — »Călătorii pe Dunăre și in Bulgaria« București 1859 — »Călătorii la Români din Macedonia și muntele Athos seu Sta Agora« București 1862 și »Călătorii in Asia mică« 1867.

După 10 ani de esiliu întorcându-se in țeră redactă in 1858—65 diuariul politic-literar: »Dimbovița« apoi publică: »Melodiile române,« »Cântarea României.«

Prin 1860 sub președința lui Cogălniceanu ocupa câtva timp postul de Ministru al cultelor și instrucțiunii publice. Acestă împrejurare inse nu fu nici de cum favoritorie poetului Bolintineanu, căci dându-se acum cu totul carierei politice, neglese mai de tot poezia.

In 1861 publică satire politice sub titlul »Nemesis« in 1866 sub titlul: »Bolintiniada« și »Eumenide« in 1869 »Ielele, Gramele și Epigramele politice« in 1870 »Menadele.«

In 1866 traduse și publică poeziile sale in Paris in limba francesă sub titlul »Brises d'Orient,« cari fură primite cu cea mai mare căldură de publicul frances.

In 1867—68 publică vre-o câteva drame in prosă și in versuri precum »Stefan Vodă cel berbant« »Alesandru Lăpusnean »După bătălia de la Călugăreni« ș. a.

In 1868 publică in »Albina Pindului:« un studiu interesant despre »Poesia română in trecut,« in 1869 »Domni fannarioți, Autonomia României și inriuririle străine in locurile noastre.«

In 1869 publică vr-o câteva studie politice »România róbă la Austro-Magyarii« »Cartea poporului român« »Nepăsarea de Religia, de patriă de dreptate la Români.« In 1870 »Viața și faptele lui Mihaiu Vitezul« »a lui Stefan cel mare« »Vlad Tepeș și Mircea cel bătrân« »Stefan Vodă cel tiner« »Viața lui Cuza Vodă.«

In 1870 a publicat »Traianida« ultimul product literar al poetului nostru. —

In ultimii doi ani ai vieții ajunse in o stare foarte dureroasă in starea la care a ajuns Mureșan, Papiu Ilarian și alții, in care stare a vegetat apoi până in 20 August 1872 când i se stinse lampa vieții. —

Întreaga activitate a lui Bolintineanu se pôte împărți in două periode: Periodul prim al juniei și al esiliului; pe acesta cad cele mai însemnate, mai frumoșe producte literare ale lui, și in periodul al doilea, al decădinței, ce datcă de la intrarea lui in Ministeriu lui Cogălniceanu, când poetul nostru preocupat in toate fructele sale literare de ideile politice nu a mai fost in stare să producă ceva de valoare neperitoare.

Din periodul prim datéză cele mai însemnate opurî ale lui: cele mai bune balade istorice, Florile Bosforului, Macedonele și cele mai frumoșe din Reverii. Din al doilea period: prozele, dramele, cari afară de ideile nobile, simțemintele patriotice-naționale exprimate ici coela au puțină valóre, vre-o câteva din baladele istorice și Reverii și Traianida.

I. Baladele istorice.

Vécurile triste de suferințe moleșiseră cu totul pre Românii. Ei uitaseră faptele mărețe ale străbunilor și necunoscându-și trecutul nu cugetau nici la viitor. Revoluțiunea lui Tudor i electrisă, scóse din letargiă, dar ca faptele, ideile acelea să se întărescă, iățescă din ce în ce mai tare trebuiau nutrite. Acésta a priceput'o prea bine primii capi ai mișcării noastre naționale, acésta a priceput'o și Bolintineanu, și de aceea s'a apucat și a prelucrat din cele mai momentóse scene a vieții celor mai glorioși eroi ai nostri naționali, a lui Ștefan, Mihaiu etc. și acelea le-au preșerat cu idei patriotice, însuflețitoare. —

Aceste scene autorul le numesce „balade istorice.” Balada în diferite timpurî a fost definită în diferite modurî. — După definițiunile mai noué e o poesiă epică-dramatică, a cărei obiect e un eveniment, ce decurge iute, cu foc și e exprimat în trăsuri scurte dramatice. Pre când enarațiunea poetică, legenda istorică, romanța espun faptele pre larg, le descriu minuțios, pe atuncî balada e scurtă, meduósă și enaréză lucrurile frânt, cu lacune. Pre când acele au de obiect câte o întâmplare, istorióră veselă, neînsemnată, pre atuncî acésta ne propune câte o întâmplare, un fapt pătrundător și de mare însemnătate.

După acésta definițiune abia vre-o șapte opt bucăți din baladele istorice ale lui Bolintineanu ar merita numele de balade și acestea sunt: „Muma lui Ștefan cel Mare,” „Mărióra,” „Sora Ana,” „Miron Costin,” „Bogdan,” „Han Tătar,” „Maria Putoianca,” vre-o 3—4 de romanțe, acestea sunt: „Féta de la Cozia,” „Rossandra,” „Poterea Cântecului,” „Radu Domnul și Féta din casă,” vre-o 2—3 de enarațiuni poetice, ca „Codrul Cosminului,” „Radu Șerban,” celelalte mai tóte le-am putea cuprinde de sub denumirea de Legende istorice, adecă scene istorice versificate. Noi însă voind a ne ținea pre cât numai să póte de împărțirea a însuși autorului le vom numi tóte cu titlul general de: Balade istorice.

Scopul principal a baladelor lui Bolintineanu a fost că aducându-le Românilor de astăzi aminte de faptele glorioșe ale străbunilor și împodobindu-le acele cu ideile sale sublime individuale să-i indemne la asemenea fapte, la asemenea simțeminte nobile. — Éta pentru ce cele mai multe balade ale lui sunt pline de dicții, declamări; ba unele ca: Raț, Dragomir, Ștefan la mórte etc. sunt lipsite de orî ce acțiune epică-dramatică.

Din tóte baladele respiră o iubire înflăcărătă de patriă și o credință firmă în venitorul ei. Baladele lui istorice le putem împărți în trei grupe: 1) Cele ce tractéză scene din viața lui Ștefan cel Mare. 2) Cele din a lui Michaiu Vitézul. 3) Celelalte.

1) Ciclul lui Ștefan cel Mare.

Turcii inundaseră de cătră sud, Polonii de cătră nord, Tătarii năvăliseră de cătră răsărit, Ungurii de cătră apus, toți erau conjurați, toți se nisuiu să pericliteze, nimicescă esistența, independința Moldovei, să-o subjuge, contopescă cu óre-careva din statele vecine. Dar când era periclul mai mare atuncî se aretă, se sculă un erou providențial, care în decurs de aprópe 50 ani ținu în respect, în frâu pe toți și prin preste 40 bătălii susținute la Racova, Valea Albă (Resboeni) contra Turcilor, la Lipniț etc. contra Tătariilor, la Baia etc. contra Ungurilor, la pădurea Cosminului (Dumbrava roșiă) etc. contra Polonilor, câștigă Moldovei o vață, o pozițiune ce nu avusese mai înainte, nici n'a mai câștigat mai târziu. — Din aceste fapte mărețe cântă unele Bolintineanu în baladele istorice din „Ciclul lui Ștefan cel Mare.”

1. Fórte frumoșă e „Muma lui Ștefan cel Mare.”

Ștefan mersese la bătăliă și de mai multe zile lipsise de acasă. E međul nopții. Tinéra lui soțiă stetea în chiliă și mähnită se tânguia. De odată se aude lovitură în pórtă castelului. Domnița sare, voiesce să mergică să deschidă pórtă, dar bētrána, mama lui Ștefan, o opresce. Merge la feréstră și întreabă: cine-i? Ștefan răspunde că se reintórece ränit de la óste: armata i fu sfărîmată.

Dar deschideți pórtă
Turcii mă neungior
Vântul suflă rece
Ranele mă dor.

Mama sa indignată îl înfrunta:

Ce spunî tu străine
Ștefan e departe
Brațul său din taberi
Mit de morți imparte.

Nu-mi pot inchipui să fi tu fiul meu, când eu știu că acela e vítéz, neclintit, ce său învinge său cade. Apoi ȳice cu mähniă.

Eu sunt a sa mamă
El e fiul meu,
De ești tu acela
Nu-ți sunt mummă eu!

Te resping de la al meu sin, apoi ér ȳice mähnită:

Insă decă ceriul
Vrënd să ingreuneze
Anii vieții mele
Și să me intristeze,
Nobilul său suflet
Astfel l'a schimbat.
Decă tu ești Ștefan
Cu adevérat,
Apoi tu aicea
Fără biruință
Nu poți ca să intri
Cu a mea voință
Du-te la oștire!
Pentru țéră morii
Și-ți va fi mormântul
Coronat cu flori!

Cuvinte, simțeminte nobile demne de mama unui Ștefan. La aceste Ștefan să întórece, sună din buciom, adună óstea și sdrobesece pe inimic.

2. „Codrul Cosminului.”

Albrecht regele Polonilor năvăleşce în țară. Voevodul Ardelului venind în ajutor lui Stefan se pune de mijlocitor și înduplecă pe Leși să se retragă. Acesta în loc să apuce pe calea pe unde au venit, merge spre codrul Cosminului către centrul țerei. Stefan ordonă să se taie pădurea Cosminului, și când erau să treacă Leșii prin ea, arborii se restornă asupra lor și armata lui Albrecht e nimicită. Abia scăpa regele cu puținii ostași. Nimicirea armatei e foarte frumos descrisă. Frumose sunt în această poemă și cuvintele puse în gura lui Stefan când merge cu armata sa pe codrul Cosminului:

Nu a geme numai și a vërșa suspine
E lăsat la inimă nobile sublime!
Plângerea purcede din suflet robii
Unei vieți trândave ce l'a umilit,
Cel brav nu s'abate, când cel rău îl frânge
Ci cu arma în mână se imbată însânge!

3. Dumbrava roșie.

E aceeași materie care-i pertractată în codrul Cosminului, numai cât în acesta confundând poetul adevărul istoric cu povestea enarată de Cantimir în „Descrierea Moldovei” că în pădurea Cosminului ar fi fost prinși 15 mii Poloni, cari apoi puși în jug ar fi arat așa numita „Dumbravă roșie” seu „Bucovina.” Ne prezintă astfel acest eveniment în două variațiuni, ca două fapte deosebite.

4. Baia și 5. Corvin și Stefan.

Ambele tractează aceeași materie. Regele Mateiu Corvin trece în Moldova cu scop de a o subjugă și a-și întinde domnia până la Marea Neagră, de a aduce în deplinire visul cel nebun al Ungurilor, cari în orbia lor fanatică până mai deunăci fantasau la o Ungarie mare și puternică de la Marea Adriatică până la Marea Neagră. El ajunge până la Baia. Acolo așezându-se cu ai sei spre innoptare, petrece în plăceri molatice. De odată se aud trâmbițe, dobe, strigăte de arme, cetatea e copleșită din toate lăturile de foc. Soldații lui Stefan năvăleşce asupra armatei magiare, o nimicesc.

Corvin fuge cu trei rane în spate . . . —
Astfel el întinse cetetele maghiare
Peste totă țera pân' la Neagra Mare.

6. Bârlad.

Turcii inundasera în țară. Stefan ne având putere armată indostulitoră e silit să se folosescă de înșelăciune. Era noapte neagră coperită cu negură și păclă desă. Stefan trimite trâmbițași și dobași prin pădurile vecine. De odată se născă un sgomot îngrozitor. Turcii se cred înmurgurați de toate părțile, o iau la fugă. Românii cad asupra lor, îi măcelăresc. Mulți dintre ei sar în apa Bârladului și-și află acolo mormentul.

7. Visul lui Stefan cel mare.

Stefan adorme pe un colț de piatră, copleșit de gândurile vânătorului. I se arată geniul României, îl incurăgază la luptă, îi insulă speranța în venitor:

»Ce? eroul mare, umbra a grăit.
Insuși el suspină și s'a indoit?
Înțeleg fricosul, ce ascuns lovesce.
Robul ce sărută jugul ce-l strivesce.
Dar un suflet mare, suflet de bărbat.
Nu înțeleg o Stefan cum s'a intrat!

Mergi pe a ta cale, nu sta nici odată
Urmă datoria care-ți e lăsată!
Orî ce împedecare, stavilî vor peri;
Cu orî ce împedecare țera ta va fi!»

Stefan se trezesce, se vede încungiurat de căpitanii, le vorbesce, și îi incurăgază la luptă:

»Astfel e Românul, astfel se perim
Și 'n căderea noastră chiar se ne mărim!»

8. Cupa lui Stefan.

Stefan cel mare lăsase unei mănăstiri arcul și cupa sa. Arcul îl furaseră Leșii cu ocaziunea unei năvăliri în țară. A ramas numai cupa. Într-o zi erau adunați mai mulți în sala mănăstirei. Călugărul Misail se scolară și amintind timpurile glorioase a lui Stefan aruncă cupa, o sparge în trei, cu cuvintele:

»Când un suflet mare se va areta
Hărburile cupei le va aduna!»

Cuza și cel ce a luptat în fruntea Românilor la Plevna au adunat două, cine va aduna și pe al treilea?!

9. Daniel Sihustru.

Stefan respins de mamă sa merge pe sub o ripă sterpă la un sihastru, cere povață, că ore nu ar fi bine să inchine țera Turcilor. Sihustrul îl dogenesce:

»Capul ce se plăcă paloșul nu-l taia
Dar cu umilință lanțu-l incovoiă.
Ce e ore traiul dacă e robii?
Serbătore în care nime n'a zîmbit.
Viața și robia nu pot sta împreună!
Dacă mâna-ți slabă scepțrul ți-o apasă,
Altuia mai harnic locul teu îl lasă,
Căci mai bine este supus lăudat
Decât cu rușine Domn și atârnat.»

10. Copilul din casă la mănăstirea Putna.

Un copil din casă învinge pe Stefan în o întrecere de săgeți. Acesta mănios ordonă să se ucidă. Desfătuindu-l însă un bătrân și retrage porunca.

»Dacă prin resbôia Domnul este tare
— ȳice bătrânul —
Numai prin dreptate va ajunge mare.»

11. Aprodul Purice.

Cuprinde istoria tractată cu mult mai frumos de Const. Negruzzi.

12. În mânia lui Stefan:

cesta repune capul a trei ministri trădători.

13. Stefan la mörte.

Cuprinde testamentul și consiliile lui Stefan adresate fiului său și boerilor.

14. Rosandra despre care mai la vale.

2) Cielul lui Mihai Vitezul.

Figura cea mai glorioasă în istoria Munteniei e Mihai Vitezul. Românii începuseră ași uita trecutul măreț, începuseră a se supune de bună voie jugului străin, atunci veni Mihai Vitezul, îi electrisă încă odată, le insulă speranța unui viitor de mărire, — dar mörtea crudă cășunata de paloșul tâlharilor lui Basta l'a rupt prea curând din mijlocul Românilor, l'a smuls înainte de ce și-ar fi putut duce în deplinire planurile mărețe. Bolintineanu cântă prea puține scene din viața celui mai mărit și mai popular erou al tuturor Românilor.

1. Cea din urmă noapte a lui Mihai Vitezul. Mihai înainte de ziua cea fatală când fu strivit de băltagul tâlharilor trimiși de Basta își petrece pe un vârf de munte cu căpitanii sei, și le ține o cuvântare insufletitoare.

„Nu ve urez viață Căpitanii mei!
Din potrivă morțe: étă ce vè cei!
Ce e viața noastră in sclăviă ôre?
Nôpte fără stele, ziua fără sôre.
Cei ce rabdă jugul și a trăi mai vor.
Merită să-l pôrte spre rușinea lor!
Sufletul lor nu e mai pe sus de ferul.
Ce le intinde brațul, iau de martor ceriul!
Dar Românul nu va câmpuri fără flori
Țile lungi și triste fără sêrbători.
Astfel e vulturul ce pe piscurl sboră
Aripile taiă-i, că ar vré să móră!
Astfel e Românul și Român sum eu;
Și sub jugul barbar nu plec capul meu.

2. Nu-i lipsită de frumsețe nici „Mórtea lui Mihai Vitezul.

Mihai era incungiuurat de căpitanii sei, lacrimile-i udau gânditorea-i față. Intr'o dicțiă prea lungă se escuséză de ce-i eurg lacrimile, sê căesce că până acum in tôte luptele lor n'au umblat decât numai după gloriă, că de aci înainte toți au să-și pună puterea de a aduce cât mai curênd in deplinire planul lor mărêț, unirea tuturor trei provinciilor române: „Séu Români ne perdem séu Români trăim!“

Sosesc trâmisiu lui Basta, Mihai trâmîțându-și căpitanii afară din cort schimbă puține vorbe cu aceia. De odată unul rădicându-și paloșul, lovesce pre Mihai in pept și-l așterne la pământ. Căpitanii intră, dar prea târziu. Mihai in agoniă îi rógă sê mângăiă pre Dómna, să o indemne să-și crească fii in iubirea de patriă, și-i conjură ca nici odată să nu dea mână cu străinii. —

3. Muma lui Mihai.

Ea era intr'o mănăstire lângă Olt, când vine un ostaș și-i spune trista scire, că Mihai a cădut sub loviturile tâlharilor lui Basta. Poetul pune in gura ei vorbe frumoșe, dar puțin potrivite, căci când a auđit Teodora că fiul său a fost ucis prin mișeliă, de bună sémă nu a mai intreat, că înainte de mórte unit'a pre Români séu ba? ș. a.

4. Mihai și Călêul.

Mihai era încă numai ban la Craiova. — Crudul Alexandru Bogdan Vodă temêndu-se de talentele lui, voiesce să-l pèrdă. Îl osîndesce la mórte. E dus la locul de pierdare. Călêul, ridică securea, dar când voiesce să-l lovescă, e strivit de căutătura lui sêlbatică, infiorătoare, el tremură, aruncă jos securea și o ia la fugă printre popor. Tiranul Vodă e silit să-l grațieze. — Greșesce autorul când pune in gura lui Mihai că „móre pentru țerà și neatêmare.“ Nu a fost condamnat la mórte pentru acéstă causă.

5. Mihai la pădurariul.

Mihai perduse lupta și rêtăcea prin pădure, de odată aude o voce: e a ficei pădurarului, carea conducându-l in colibă, îl mântuesce.

6. Mihai și ucigătoriul Cardinalului Andrei.

7. Intórcerea lui Mihai.

8. Mihai scăpând stîndardul.

9. Mihai revenind de la Dunăre, sunt numai nisce istoriôre, anecdote versificate.

3) Diverse.

Scopul baladelor lui Bolintineanu după cum am amintit mai sus e de a reinprospeta generațiunelor de acum memoria faptelor mărețe ale străbunilor și de a stârni astfel in noi iubirea de patriă. Dinsul a folosit spre acest scop mai ales pre cei mai glorioși, doi eroi din istoria Românilor pre Mihai Vitezul și pre Stefan cel Mare, dar a tractat și despre alte periode și persône, incepênd de la invingêrile lui Matei Basarab, reportate in contra lui Carol Robert, până la timpurile triste ale Fanarioșilor. Unele ca Marióra, Poterea Cântecului și le crează poetul de la sine. Avênd in acéstă grupă mai la 40 balade, legende etc. pentru comoditatea tractărei, o vom împărți in doué, in partea primă vom tracta cele mai frumoșe, adevêratele balade și romante, in a doua cealalte.

A.

1. Marióra.

Era singură pe gânduri și reamîntea pre iubitul seu și plecarea aceluia la ôste.

Dragul dulce-al vieții mele
La ôste s'a dus,
Și de-atuncia sôre, stele
Tôte au apus:
Mâna mea l'a lui plecare
Calu i-a nfrênat,
Și ntr'o dulce sărutare
Anima mi-a dat.

De odată apare mândrul ei și-i đice:

In câmpia sângerôsă
Frații nu-am lăsat
Și la tine a mea frumoșă
Étă am sburat.
Căci veđi tu o dulce nume
Anger ce iubesc,
Fără tine n astă lume
Nu pot să trăiesc.

Marióra indignată-i rêsponde:

Ce đici tu o neferice
Mândrul meu iubit.
Așa dar eu nu-ți voi đice
Bine ai venit!

Apoi érá blând.

Dar de nu poți fără mine
In lume a trăi,
La bătaia eu eu tine
Haidă voi veni!
Amêndoi pe cai se-aruncă
Și prin nôpte sbor,
Și trecênd prin verdea luncă
Cântând cu amor:
„Dacă nu poți fără mine
In lume a trăi.
Pentru țera eu eu tine
Dulce voi muri!“

Actiune scurtă concisă simțeminte nobile, limbă meduôsă atrăgătoriă, vers plăcut, adeință ușoră: étă frumsețele acestei capd'opere.

2. Féta dela Cozia.

Țepeș a câștigat bătălia: cel mai mare merit e al unui

căpitan necunoscut. Vodă îl aduce înainte și cu gândul să-l remunereze. Il imbiă cu ranguri, avere, soție, dară căpitanul nu primesce.

»Dómne nu voi aur nici onori deșerte
N'am venit in luptă să-mi trag așa parte,
Plângerile țerei brațul mi-au armat
Pentru-a ei scăpare astăzi am luptat,
Ér de este vorbă să-mi dai soțioră
Află că eu însămi sunt o fetișoră!»

Apoi aruncându-și coiful și cădându-i părul în jos pe spate se preface în o jună frumoasă. Dómnul răpit de a ei mândreță, o rógă, ó imbiă să-și alégă dintre tinerii boeri un bărbat. »Dómne răspunde ea, toți sunt bravi în luptă; dar pe care mi-l vei da il voi iubi.« — Fiul domnului se aruncă atunci la ale ei picioare:

»Fi a mea domniță, dragă și-ți jur pe cer
Pentru tine în lume să trăiesc, să pier!»

Ea îi răspunde cu mândria:

Dacă vrei iubirea-mi se-o dobândesc
Pentru țără dómne, să mori, să trăiesci! —

Ce caracter nobil sublim! Pentru patriă uită slăbiciunea sexului, uită pericolele bătăliei, merge în luptă, învinge, prin bravură pune pe toți în uimire. În boerii oferii spre alergere nu prețuesce, demnitatea, rangul, ci vitejia „toți sunt bravi în luptă.“ Chiar și pe fiul Vodei numai atunci îl primesce de soț, dacă se obligă să fie aperiător neclintit, să trăească să móră pentru țără.

3. Sora Ana.

Dómna Ghica muștrată de conștiința unui omor, se re-trage în o mănăstire. Acolo era și o călugăriță foarte frumoasă:

Chipul ei e rupt din sóre
Sinul ei din crinori,
Peru-i din a serei bóre,
Buzele-i din foc de zori,
Ochi i-au răpit din mare
Sufletu-i e smuls din vânt,
De la florii a ei suflare
Gându-i de la Dómnul sânt.

Órecine a făcut'o atentă să nu să arete Dómnei, căci acésta e foarte gelósă, și încă póte i să întempla ceva réu. Dinsa neputând presupune atáta réutate, nu dá ascultare vorbelor, ci să presentă principesei, care indată aprinsă de gelosiă, de invidiă sub pretestul, că i-ar fi deochiat pruncul ordonă să se zidescă în chiliă, și zidarii o zidesc. Ea să rógă ca barem în feréstră să-i se lase o mică deschidetură ca să nu veste-đescă până ce să va dovedi nevinováția ei, dară tóte-sú în zădar: Dómna barbară nu cunosce îndurare.

»Spuneți dară maicei mele,
Că în lume nu mai sunt,
Ca să verse lacrimile
Să se ineece acest pământ!»

Acestea-i sunt ultimele-i cuvinte!

Cât de adese sugrumă cei mișei, ticăloși nevinováția.

(Va urma.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V A R I E T A Ț I.

● vênătóre de urs.

De Al. Dumas sen. (Trad. de V. Popescu.)

Gulielm Mona era un țeran sêrac din satul Touly de lângă Martigny. Un urs venea în tótă nóptea să-i fure perele, fiind că pentru aceste animale tóte sunt bune. Preferința o dedea unui pâr încărcat cu nisce pere dulci și moi. Cine ar fi cre-đut că un animal să aibă gustul omului și să-și alégă dintr'o grădină mare ca cea a lui Mona chiar cele mai bune pere? Țerantul prefera aceste pere tuturor celorlalte fructe. El credea că de bună sémă fii vecinilor sunt răpitori fructelor, de acea își luă pușca, o implu cu sare și să puse la pândă. Cătră unspredece óre se auđi un urlet prin munți. „Na drace, își đise el, un urs locuesce aici în apropiere.“ După đece minute auđi un al doile urlet, dar așa de puternic, așa de aprópe, că Gulielm nu mai cređu că ar putea ajunge până a casă, ci să aruncă pe fóle la pământ ne-avénd altă speranță, de cât că ursul nu venea pentru el, ci pentru pere.

Și într'adevăr féra apăru preste puțin la colțul grădinei, înaintând de a dreptul cătră pârul sciut, trecu ea la đece pași pe lângă Gulielm. să sui cu ușurință pe arbor, ale cărui ramuri pocneau sub greutatea corpului lui și să puse la o cină, din care Gulielm se putea convinge, că încă doue visite de acelea Par dispensa de osteneța visitei a treia. După ce s'a îndopat bine, ursul se cobóri încet de pe arbor — părea că-i pare réu că trebuie să-l lase — trecu pe lângă vênătorii nostru, care puțin folos putea trage din pușca sa încărcată cu sare, și să retrase în pace cătră munți. Tóte acestea au durat vr'o oră, care fusese de sigur mai lungă pentru om, de cât pentru urs. —

Și totuși omul nostru era brav... și-și đise în sine vê-đând pe urs îndepártându-se: „Bine, dute: dar cu atât nu ne vom indestuli. La revedere!“

A doua și venind un vecin la dênsul la vedere, îl află tăiând cu ferul în bucăți córnela unei furce de fer

— Ce mai lucrî vecine? — i đise. — Mî petrec rês-punse Gulielm.

Vecinul luă în mână o bucată de fer, o cântări ca unul ce se pricepea la acésta, și după o mică reflexiune i đise: »Vecine, de voiesci să fi franc, mărturisesce că aceste bucățele de fer sunt destinate pentru o piele mai grósă decât cea de capră selbatică.«

— Să póte, rêsponse Gulielm.

— Tu scii, că eu sunt un băiat bun, replică Francisc, (așa se chiăma vecinul). Ei bine, de voiesci, să mergem ambii contra ursului, doui înși fac tot-de-a-una mai mult decât unul singur.

— Să póte, đise Gulielm și continuă a tăia a treia bucată de fer.

— Eu îți las pielea tótă ție, continuă Francisc, numai carnea avem să o împărțim.

— Tot mai bine, đise Gulielm.

— Dar tu nu mă poți împedeca să caut prin munți urma ursului, și de o voi afla, să mă pun la calea, pe unde are să trecă.

— Esci liber. Și Gulielm după ce a terminat și a treia bucată, se puse — fluerând — să-și facă o încărcătură de doue ori ca cele ordinare.

— Să pare că vei lua cu tine pușca de munițiune, đise Francisc.

— De, vecine. Trei bucăți de fer plătesc mai mult de cât un plumb, nu-i așa?

— Dară strică pielea.

— Ucid însă mai iute.

— Și când ai de cuget să mergi la vênătóre?

- Ți-o voi spune-o mâne.
- Încă o dată nu te invoiesci?
- Nu.
- Eu te voi preveni și voi merge să-i caut urma.
- Fă cum îți place!
- Amândouă, îți dăc.
- Tot insul pentru sine.
- Adio, Gulielme!
- Noroc bun, vecine!

Și vecinul plecând veșu pe Gulielm băgând încărcătura dublă în pușca sa de munițiune, implându-o și cu cele 3 bucați de fer și punând arma într'un colț al boltei. Săra trecând din nou pe dinaintea casei lui Gulielm îl află fumând în pace pe trunchiul de dinaintea casei. El merse din nou la densusul.

— Bine, vecine, nu-mi faci nici un necas. Am aflat urma fierei; și așa eu n'am lipsă de tine. Totuși vin încă odată să te âmbiu, să lucrăm împreună.

— Tot insul pentru sine, i replică Gulielm.

Vecinul nu scia nimic despre ceea ce avea să facă Gulielm în acea sără.

La 11¹/₂ femeia acestuia îl vede luându-și pușca a mână, mai luând sub braț un sac sur de pândă și eșind afară. Ea nu cutesa să-l întrebe că unde merge, pentru că Gulielm nu era un om care să-și dea socotela cu femeia sa.

Francisc din parte și aflate într'adevăr urma ursului; el îl urmărise până unde intra acesta în grădina lui Gulielm, și de orece nu avea dreptul să se pună la pândă pe pământurile vecinului său, el se aședă în o pădure de brad, ce se află la mijlocul muntelui, și între grădina lui Gulielm.

Fiind noptea destul de senină, el îl veșu pe acesta eșind merșu prin ușa de din apoi a grădinei. Gulielm înaintă până la piciorile unei stânci sure, ce s'a fost rostogolit de pe munte, până în mijlocul pometului și se afla la vr'o 20 pași de la perul sciut; se opri aci, privi împrejur că nu cumva îl spionésă cineva, își despătură sacul, intră într'ensul, ne lăsând afară din sac decât capul și brațele, și proptindu-se de stâncă se confunda cu acesta așa de tare prin colorea sacului și prin nemișcarea corpului, ca chiar vecinul său, care scia ca să află acolo, nu-l putea distinge. Un pătrar de oră a trecut în așteptarea ursului. În fine se auđi un muget prelungit. Încă cinci minute și Francisc îl putu vedea foarte bine.

Dar său din îndărătnicire, său pentru-că a descoperit pe al douilea vânător, ursul nu-și urmă de astădată calea sa îndatinată, ci a descris un cerc și în loc să fiă trecut pe la stânga lui Gulielm, cum credea acesta, el trecu de astădată pe la dreapta lui, într'o depărtare prea mare pentru pușca lui Francisc și abia la vr'o 10 pași dela pușca lui Gulielm.

Gulielm nu se mișcă. Părea că nu vede fēra selbatică, său că a venit numai să spioneze și că nu voia alta decât să se arate brav și nefricos înaintea ursului. Ursul care nu era prea bine dispus, părea din partea sa că nu scie nimic despre prezența inamicului său, și-și continuă drumul în pace. Dar în momentul când îndreptându-se pe brâncile de dinapoi înbrăcișă cu brâncile de dinainte trunchiul pomului, descoperindu-și astfel peptul, ce acuma nu mai era apărat de largele-i spete, luci lângă stâncă de odată un fulger și întręga vale resună de pocnitura pușcei dublu încărcate și de mugetul înfricoșat al ursului rănit de mōrte.

N'a fost pōte nici o persoană în satul întreg, care să nu fiă auđit detunătura de pușcă a lui Gulielm și urletul înfiorător al ursului.

Ursul o tuli la fugă, trecând din nou (fără a-l observa) pe lângă Gulielm, care și-a fost băgat capul și mâinile în sac și se confundă astfel cu stâncă.

Vecinul palid și fără resullare privea la această scenă din gemunchi și proptit pe mâna sa stângă, ér în cea dreaptă strângund carabina: el veșu pe ursul rănit, după ce a descris un

cerc mare, că cerca să-și afle calea îndatinată, lângă care pândea Francisc. Acesta își făcu semnul crucii, își recomandă sufletul lui D-đeu și se asecura, decă e plină carabina. Ursul nu era decât la 50 de pași de la densus, urlând de durere și oprindu-se din când în când, ca să se restogolésă și să-și mușce cōpsa în jurul ranei: după aceea își reluă calea.

El se apropia din ce în ce mai mult. Abia mai lipseau 20 de pași. Încă 2 secunde și el ajungea dinaintea carabinei lui Francisc; de o dată se opri, respira cu șgomot aerul ce venea din partea satului, scōse un ruget înfiorător și reintră în grădină.

»Ai grijă de tine, Gulielme! Ține-te bine!« strigă Francisc repeđindu-se cu putere să gonésă pe urs, uitându-și în acest moment de tōte și gândind numai la amicul său: el vedea prea bine că decă Gulielm n'avea timpul să-și umple pușca, era perdut: ursul a aflat de el. Nu făcu însē de ce pași și auđi un strigăt. Era un strigăt de grōză și tot o dată de agoniă, un strigăt ce eșia din peptul unuia ce și-a reunit tōte poterile, tōte rugăciunile posibile pentru ca să cēră ajutor!

După acea nimic; nici măcar o plângere nu urma strigătului lui Gulielm. Francisc nu fugea, el sbura; înclinațiunea terenului i iuția pașii. Cu cât se apropia mai mult, cu atât, distingea mai bine bestia monstruōsă, cu corpul lui, Gulielm la piciorē și sfășiându-l în bucăți.

Francisc era abia la 4 pași de la ei și ursul era așa de infuriat, în cât părea că nu îl observă. El nu cutesa să impusce de frică să nu ucidă pe Gulielm (decă acesta nu era încă mort), că-cī tremura așa de tare, în cât nu mai era sigur de lovitura pușcei sale. Ridică deci o pētră și o aruncă asupra ursului.

Animalul se întōrse furios contra noului său inamic; se ridică pe labele de dinapoi cu scopul de a-l cutropi; Francisc îl simți împingând cu peptul țeva carabinei. În mod machinal își puse degetul pe cocos; pușca trăsni. Ursul cădu pe spate; plumbul i trecuse prin pept și-i rupse colōna vertebrală.

Francisc îl lăsă să se tăvălésă urlând încōci și incolo: ér el merse îndată la Gulielm. Acesta nu mai era om, ba nici chiar cadavru: era un trunchiu de oșe și de carne tōtă terfelită; capul lui era sdrobotit de tot.

(Vulturul nobil.) Dintre paserile vestite de răpitōre se distinge familia falconidelor. Trupul acestor paseri este robust mai cu sēmă în partea peptului, care este sprijinul puternic al aripilor neobosite, éră labele lor sunt înarmate cu ghiare mari, încovoiate și ascuțite, adecă potrivite cu ocupațiunea lor cea sângerōsă; căci falconidele se nutesc mai cu sēmă cu prada, care a sângerat schingiuită de ghiarele lor.

Cea mai distinsă cētă de falconide intrunesce paserile aquiline, adecă acelea, care sēmănă cu aquila atât la mărimea trupului, cât și la croiala ciocului, care este la rădăcină învêlit cu ceromă golașă și are vârful muchii încovoiat peste vârful inferior. Însă la români aquila nu este cunoscută și de acea nici paserile de acēstă cētă nu s'au putut numi »aquiline,« ci se numesc pajere său mai românesce vulturi. Deci, înainte de a vorbi despre vulturul nobil, trebue să însemnăm, că el se mai numesce și aquila nobilă și este cel mai de frunte dintre paserile aquiline.

Acest vultur are aprōpe 1 m. în lungime și ajunge cu aripelē întinse peste 2 m. El se distinge prin făptura trupului, care arată putere întrunită cu frumșete, éră țimta lui cea sumētă este espresiunea vie și curagiului, care resultă din conștiința puterei. Nu este deci de mirare, decă vulturul nobil se privesce ca regele tuturor paserilor. Trupul acestui vultur este îmbrăcat cu pene, a căror colōre variază după clatea indiviđilor: cei bătrâni sunt de colōre cāstănie închisă avēnd numai pe cētă și în partea din dērēt a grumazului pene rugini, éră penelē celor tineri sunt peste tot de colōre mai deschisă.

Vulturul nobil stăpânește pădurile din regiunile muntoase ale Europei și Asiei; el se găsește deci și între marginile patriei noastre, ceea ce dovedesc și rezultatele vânătorilor ce se aranjează adese ori pentru prințul de coroană al Austro-Ungariei. Aici ca și în alte părți îl poți găsi vânătorul în ori-ce timp al anului, pentru că el nu-și schimbă locuința odată aleasă, fără numai silit prin lipsa de pradă. Numai ca june face acest vultur călătorii îndelungate, pentru a-și câștiga trebuincioasele cunoștințe de lume; era după ce și-a ales părechia pentru totă viața, excursiunile lui se estind numai asupra împrejurimii cuibului. Acesta se găsește sau pe ramurile cele mai de sus ale unui arbore ce escelează prin înălțime, sau în gaura unei stânci scutite de apropierea ori cărui inimic prin prăpastia mărginașă. Pentru construcțiunea cuibului îi servesc găteje adunate de pe jos precum și câte o ramură uscată, care a frânt-o însuș vulturul cu labele sale aruncându-se din sbor asupra ei. Acest material servește mai cu seamă pentru îngrăditura cuibului, era pentru captușirea lui se întrebuițeză mai cu seamă mușchi. În cuibul vulturului se găsesc rare ori mai multe decât două ouă, din care es pui în luna lui April după clocire de vr'o 5 săptămâni. De trebuințele puilor îngrijesce la început mama îndopându-i cu nutreț preparat în gușă, era mai târziu le aduc amândoi bătrânii tot felul de pradă la cuib. În urmă, când au ajuns și puii de a se pute ridica în aer, bătrânii îi îndemnă la excursiuni comune și-i îndrumă prin exemple la câștigarea hranei. Dar această legătură familiară durează numai scurt timp, pentru că toamna se împrăștie tinerii spre a face esperințe pe socotelă proprie.

Pentru a-și câștiga hrana de toate zilele pleacă acest vultur de dimineață la vânat pogorindu-se în regiunile inferioare ale raionului său. El începe aici a cerceta cu de amăruntul mai întâi patele munților și se ridică apoi din ce în ce tot mai sus urmărind cu ochii cei ageri ori-ce mișcare de ființă însuflețită fie în aer, fie pe pământ și chiar pân' în umbra pădurii. Zărind deci vre o pradă se pogoră mai întâi pe 'ncet, era decât a ajuns la distanța potrivită, atunci se aruncă cu iutețea săgeții asupra nefericitului animal și-l înhață cu totă puterea ghiarelor sale. În fine vedându-se vulturul deplin învingător, nu întârzie a duce prada sângerată la cuib sau a o sfășia cu ciocul rumpând din trupul ei încă cald bucăți de bucăți, care le inghite cu păr, respective cu pene. În acest mod răpesc acest vultur tot felul de animale patrupede și de paseri, care nu sunt foarte iuți la fugă și pe care le poate birui. El pusti-esce deci pădurile de vânat, mai cu seamă când are pui în cuib, nu disprefusec însă nici mortăciunile găsite în cale.

(Două pălării). O aventură curioasă a pățit o dată celebrul cântăreț Lablache, unul dintre cei mai renumiți basişli ai Italiei, care era și bun actor. El ajunsese a fi nu numai favoritul publicului, ci se bucura și de o deosebită favoare a regelui și a întregii Curți din Neapole. Însă în tinerețe era foarte distras și acest defect l'a adus o dată într'o situație prea critică. Regele îl chemase spre a-i spune ce să se cânte la un concert al Curții. În ziua pentru care era chemat Lablache, erau și alte o mulțime de audiențe, în cât cântărețul a trebuit să aștepte mult în anticameră. Câteva zile în urmă răcise tare și de acea rugă pe camarier să-i permită a-și pune pălăria în cap, cea ce i se și permise, fiind cam frig în cameră și apoi cântărețul era cunoscut. Mai mulți cunoscuți se adunară în jurul lui și se începu o conversație foarte animată. De o dată i se anunță că regele îl așteaptă; Lablache luă iute o pălărie de pe masă și intră în cabinetul regelui cu o pălărie în cap, cu alta în mână. Monarhul se uită cu mirare la favoritul său, apoi întrebă zimbînd: „Ce vrei cu pălăria asta, iubite Lablache?” Acesta se uită la regele, ca și cum n'ar fi înțeles o asemenea întrebare. Căci eticheta cerea ca la asemenea ocaziuni să aibă cineva pălăria în mână.

— Sire, într'adevăr nu înțeleg! dișe el incurcat.

— Da, bunul meu, nici eu nu înțeleg ce scop are această pălărie. replică regele, care ghicise lucrul.

— Apoi, Sire, decât 'mi permiteți să spun, pălăria este spre a o pune în cap, — și dișcînd acesta artistul își aduse mâna la cap.

Editura tipografică Alexi Brașov.

Atunci simți cu spaimă, că era cu pălăria în cap înaintea regelui; el își luă iute pălăria și țind în fiecare mână câte o pălărie, începu să indruga la scuse. Regele nu-și mai putea ține risul, liniști pe cântărețul speriat și a diș adese-ori, că nici o dată n'a avut o audiență așa glumită.

»Resb.«

Găcitură de șah

de Basiliu Ratiu.

		re,	ta-	Ța-	să				
		ră	Că-	sa-	drep-				
		ci	te	ne-	pea-	ra	ți		
drep-	re-	fea-	ră,	străns	ți	pă-	mă-	nó-	a
ei	pe	și	Fra-			a	ră-	to-	rit,
du-	ta-	rea	Ađi			Ro-	A-	ni	stră
a	ni-	rit.	Său-	te	duș-	vins.	mult	să-	nii
		tea	ră-	A-	ta	li-	ma-		
		ta-	de	in-	le				
		a	ti-	ber-	đi				

Se poate deslega după săritura calului.

Terminul de deslegare în Nr. 22.

Deslegarea găciturii din Nr. 20.

Precum luna după sora
Se 'nvertesce tot mereu
Astfel și eu fără stare
Mă întorc în giurul tău.

Dar cum luna 'n vecl cu sora
Nu se poate întâlni
Astfel eu și-a ta amore
Nu ne putem insoți.

Nici odată! Seiu eu bine
Și la asta nu aspir,
Tot ce-ți cer ca lângă tine
Sufletul meu se-l respit.

Bine au deslegat-o: D. Iulian Vuia, Remetea; Dra Lucreția Horșia, Blaș; D. B. O. Popescu, Arad; Dra Marița Lupan, Blaș; Basiliu Ratiu, Illeț; D. Nicolau Popoviciu, B. Comlosiu.

Posta Re-

dacțiunii.

Dlui I. V. Remetea. Poesia Diale: »In mormânt« nu este tocmai rea, dar, de, ce să le faci cetitorilor, nu voiesc odată cu capul, să le mai înșir, ce li-a spus alții, mai de multe ori, poți cu mai puțin foc de cât Dta, însă cu mai multă, cum am dișe: cioplitură. Nu vești Dta, cum s'au legat criticii chiar de Domnul Păcățian, de voiesc să-l sfășii în bucățele, apoi ce ț-ar face Diale. Să lăsăm dar de-o cam dată, mormântul mut, după cum i este dat de la Dumnezeu. Te rog însă, să nu te superi pentru acesta, și de ore-ce n'am diș că poesia Diale este rea, ține-te neclătit de amabila promisiune ce-mi faci încheiând epistola Diale cu cuvintele următoare: »Tot o dată promițându-ve că, decât o veți afla, de bună, veți mai trimiți în curând.« Multă sănătate și: voiă bună.

Redactor responsabil: Theochar Alexi.